

Identiteit als voedingsbodem voor het vieren van kerst op school

Onderzoek naar de verhouding tussen de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius, zoals omschreven door de directie, en de praktijk van de kerstviering

Student: Willemijn Verzijl, 1014303

Afstudeeronderzoek HBO Theologie en Levensbeschouwing

Leraar Godsdienst en Levensbeschouwing 2de graads

ENTH-INT12

Hogeschool Windesheim / NBI Utrecht 2011-2012

September 2012

Begeleidend docent: J. Kemman

Tweede beoordelaar: C. van der Laan

Schilderij op het voorblad 'Boom' van Sabine Tourné.

De wortels van de boom doen mij denken aan de identiteit waarin het Bredius is geworteld en waarvan ik wil onderzoeken of het ook de voedingsbodem is voor de praktijk van de kerstviering.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting.....	6
Onderzoeksopzet.....	7
Hoofdstuk 1 Literatuuronderzoek naar identiteit	11
1 Identiteit	12
1.1 Hoe komt identiteit tot stand?	12
1.2 Wat bedoelen we met identiteit	14
1.3 Smalle en brede identiteit	15
1.4 Identiteitsvisies.....	15
1.5 De moeilijkheid in het spreken over identiteit.....	17
2 De interviews.....	18
2.1 De respondenten.....	18
2.2 Voorbereiding en verwerking van de interviews	18
2.3 Uitkomst van de interviews.....	19
Hoofdstuk 3 Literatuuronderzoek over identiteit toegespitst op het Bredius.....	23
Identiteit en de praktijk.....	24
3.1 Hoe komt de identiteit op het Bredius tot stand	24
3.1.1 Samengevat	25
3.2 Omschrijving van de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius	25
3.3 Heeft het Bredius een smalle of brede identiteit.....	26
3.4 Identiteitsvisie van het Bredius	26
Hoofdstuk 4 De kerstviering.....	28
Vieren van kerst.....	29
4.1 Vieren op school.....	29
4.2 De kerstviering op het Bredius	29
4.2.1 Doel van de kerstviering op het Bredius	29
4.2.3 Praktijk van de kerstviering op het Bredius.....	31
4.3 Kerstviering 2009.....	31
4.4 Kerstviering 2010.....	32
4.4.1 Viering kt team (onderbouw)	32
4.4.2 Viering LWOO team.....	32
4.4.4 Kerstviering 3T (bovenbouw)	33
4.5.1 KT team.....	33

4.5.2 LWOO team	33
4.5.3 Handel en Administratie.....	33
4.6 Waardering van de praktijk van de kerstviering door de directie.....	34
4.7 Idealen ten aanzien van de kerstviering vanuit de directie	34
4.8 Aandachtspunten voor de kerstviering vanuit de directie.....	35
5 Conclusie en aanbevelingen	37
Conclusie	37
Aanbevelingen.....	38
6 Reflectie.....	40
Methodische reflectie	40
Theologische reflectie in relatie tot het hermeneutisch criterium	41
Persoonlijke reflectie.....	42
Literatuurlijst	43
Bijlage	45

Voorwoord

Er zijn momenten geweest dat ik niet voor mogelijk hield dat ik ooit zo ver zou komen om het voorwoord van mijn onderzoek te schrijven. Dit betekent namelijk dat het onderzoek nagenoeg af is. Dit onderzoek heeft elke emotie die ik heb wel meerdere keren losgemaakt. Voordat ik echt startte aan het doen van het onderzoek was het een enorme berg die haast onbeklimbaar leek. Maar nu ik eenmaal de top bijna heb bereikt moet ik eerlijk bekennen dat de klim ook prachtig is geweest en neemt de euforie van het halen van mijn doel alle gevoelens van tekort schieten, paniek, stress en frustratie weg.

Daarom wil ik voor ik verder ga eerst mijn man Jacob bedanken dat hij me telkens weer moed in heeft gesproken, het werk heeft doorgelezen, boeken heeft opgehaald bij de bibliotheek, kopjes thee heeft gezet en gewoon geduld met me heeft gehad. En ook al heeft ze het niet door, ook ben ik mijn prachtige Elze dankbaar dat ze zo'n zonnetje in huis is waardoor ze me steeds opvrolijkt maar af en toe ook veel sliep zodat ik door kan schrijven en ze zo heerlijk zoet kan spelen zodat ook op wakkere momenten ik verder kon gaan. Maar ook een heerlijk tevreden kind als Elze verdient haar portie aandacht dus ik wil mijn ouders Piet en Ineke, mijn schoonouders Anne en Jikky en mijn zus en zwager Annemieke en Jeroen bedanken dat zij haar regelmatig onder hun hoede hebben genomen waardoor ik zonder schuldgevoel me op dit onderzoek kon richten.

Als ik nu toch aan het bedanken ben dan wil ik ook mijn begeleidster noemen, Joanne Kemman. Soms kan ik uit paniek mijn kop in het zand steken en zij wist daar fantastisch mee om te gaan en dankzij haar inzet en geduld heb ik dit tot een goed einde weten te brengen

Als laatste, maar niet als minste wil ik mijn werkplek noemen, het Kalsbeek College locatie Bredius, toneel van het onderzoek. Ik voel me zo ontzettend thuis op deze school en ik heb alle ruimte en medewerking gekregen voor het uitvoeren van dit onderzoek. Hopelijk is het van toegevoegde waarde.

Dit brengt me meteen weer terug bij mijn onderzoek, waarbij ik gekeken heb hoe de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius, zoals omschreven door de directie, zich verhoudt tot de praktijk van de kerstviering. *Wie niet voor Mij kiest kiest tegen Mij* zegt Jezus en zo voelt het ook een beetje met dit onderzoek. Een keuze voor deze onderzoeksvraag laat ook veel belangrijke aspecten buiten de deur. Zo richt ik mij op de identiteit zoals deze omschreven is door de directie. Dit heeft ten eerste te maken met de tijd die hiervoor staat, wat interessant zou het zijn om ook de beleefde identiteit te onderzoeken, maar dit is onmogelijk binnen deze tijd. Wie weet een idee voor de toekomst. De keuze voor de directie is een afgebakende keuze, op deze manier hoop ik losse eindjes te voorkomen. Daarbij geloof ik dat de praktijk geholpen is als van bovenaf duidelijk een visie bestaat die als richtlijn kan dienen bij de uitvoering van die praktijk.

De keuze voor de kerstviering heeft met mijn persoonlijke interesse te maken. Ik ben zelf actief bij de kerstviering en ik vind het belangrijk dat we de kerstviering niet laten gebeuren maar actief inzetten om onze identiteit tot uiting te laten komen.

Daarbij wil ik een inspirerende uitspraak gebruiken uit één van de interviews die ik heb afgenomen en die mijn doel perfect omschrijft:

“Je moet weten wat je doet en waarom je het doet en wat je doet moet je goed doen.”

Samenvatting

Het onderzoek dat u nu aan het lezen bent wil erachter komen hoe de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius, zoals omschreven door de directie, zich verhoudt tot de praktijk van de kerstviering. Om een antwoord te vinden op deze vraag heb ik eerst een opzet gemaakt van dit onderzoek. Hierin omschrijf ik de aanleiding van het onderzoek, de relevantie voor de praktijk, het soort onderzoek wat ik zal uitvoeren en de opzet van het onderzoek aan de hand van hoofd- en deelvragen.

Het eerste hoofdstuk laat de uitkomst van mijn literatuuronderzoek zien, gebaseerd op de identiteit van een (christelijke) school. Het hoofdstuk richt zich op de totstandkoming van identiteit, de dimensionaliteit van identiteit en de identiteitsvisies die bestaan binnen christelijk onderwijs. In het eerste hoofdstuk verwerk ik de uitkomsten van de literatuurstudie, ik leg nog geen verbinding met de praktijk op het Bredius.

Het tweede hoofdstuk geeft de uitkomsten van de interviews weer. Hier kunt u lezen wie ik heb geïnterviewd en waarom ik deze keuze heb gemaakt, hoe ik de interviews heb voorbereid, uitgevoerd en verwerkt. In de hoofdstukken daarna betrek ik de uitkomsten uit deze interviews en deze zullen ook terug komen in de conclusie en aanbevelingen.

In het derde hoofdstuk koppel ik de uitkomsten van de literatuurstudie uit hoofdstuk 1 aan de praktijk van het Bredius. Hiervoor gebruik ik dezelfde hoofdstukindeling als in hoofdstuk 1. Om tot de antwoorden op mijn onderzoeksvraag te komen gebruik ik brochures zoals de schoolgids van het Bredius, de ouderbrochure en het publieksverslag en ik gebruik de uitkomsten van de interviews die ik heb afgenomen bij drie directieleden.

In het vierde hoofdstuk zal ik mij richten op de kerstviering. Welke argumenten zijn er voor het vieren van kerst op school? Welk doel heeft het Bredius met vieren, ook weer gebaseerd op de interviews met de directieleden en hoe ziet de praktijk van de kerstvieringen op het Bredius er in de laatste drie jaar uit? Het vierde hoofdstuk besluit ik met de waardering, idealen en aandachtspunten van de directie met betrekking op de kerstviering.

Dan kom ik in hoofdstuk 5 bij het antwoord op de onderzoeksvraag in de conclusie met daaraan gekoppeld de aanbevelingen die ik mee wil geven aan het Bredius.

Hoofdstuk 6 sluit het onderzoek af met een reflectie op mijn aanpak van het onderzoek, mijn theologische reflectie in relatie tot het hermeneutisch criterium en mijn persoonlijke reflectie.

Ten slotte wil ik voor de leesbaarheid een aantal afkortingen uitleggen, dit zijn afkortingen die op het Bredius gebruikt worden voor de afdelingen binnen het VMBO onderwijs.

VMBO= Voortgezet Middelbaar Beroeps Onderwijs

Lwoo = Leerwegondersteunend onderwijs.

B = basisberoepsgerichte leerweg

K = kaderberoepsgerichte leerweg

T= theoretische leerweg

In de onderbouw hebben we schakelklassen, zoals BK of KT, in de bovenbouw bestaan deze combinaties niet meer. Dan gaat de leerling naar de richting van zijn/haar niveau.

Onderzoeksopzet

Inleiding:

Sinds september 2009 ben ik werkzaam op het Kalsbeek College, locatie Bredius. Het Kalsbeek College is een christelijke scholengemeenschap in Woerden en bestaat uit twee locaties. Op locatie Schilderspark bestaat het onderwijsaanbod uit VMBO theoretische leerweg, kortweg VMBO-t genoemd, en verder HAVO en VWO. VMBO-t is alleen voor de eerste twee jaar, in de bovenbouw komen ze op de locatie Bredius.

Het Schilderspark heeft ongeveer 1700 leerlingen. Ook al behoren beide locaties tot één school, in de praktijk merk ik daar vrijwel niets van. Ik ontmoet mijn collega's van de andere locatie niet, ook ken ik het gebouw en de leerlingen niet. Behalve dit kleine stukje in de inleiding zal ik me verder niet bezighouden met deze locatie.

Het Bredius is iets kleiner en geeft les aan ongeveer 1250 leerlingen. Ons onderwijsaanbod bestaat zoals net gezegd uit VMBO-t in jaar 3 en 4 en verder de overige VMBO niveaus.

Deze niveaus zijn: Iwoo = leerweg ondersteunend onderwijs

B = basisberoepsgerichte leerweg

K = kaderberoepsgerichte leerweg

In de onderbouw hebben we ook schakelklassen, zoals BK of KT, in de bovenbouw bestaan deze combinaties niet meer. Een leerling krijgt dan op basis van de resultaten een niveau en kiest daarbij een richting. Zo hebben we op onze locatie richtingen als handel en administratie, consumptief, zorg en welzijn en uiterlijke verzorging.

Ik geef zelf alleen les in de onderbouw aan KT klassen. Ik maak daarom deel uit van het kt-ob, dat wil zeggen, het kader/theoretische onderbouwteam.

1. Formuleren Probleemstelling

Aanleiding

Tijdens het eerste jaar dat ik werkzaam was op het Kalsbeek College heb ik samen met een groepje collega's de identiteitsdag georganiseerd. Deze identiteitsdag wordt elke twee jaar georganiseerd door een groep docenten in samenwerking met de locatiedirecteur. Het is mij toen opgevallen hoe zeer er geworsteld wordt met de identiteit van de school en de manier waarop deze tot uiting komt. Dat zelfde jaar werd de kerstviering, net als de jaren daarvoor, georganiseerd door een comité bestaande uit twee docenten.

Deze kerstviering viel absoluut niet in goede aarde en van leerlingen tot directie klonk de vraag wat dit te maken had met de christelijke identiteit van de school. Het comité had een cabaretier uitgenodigd die niet aansloot bij onze doelgroep. Zijn abstracte show maakte het zowel leerlingen als personeel moeilijk om de kerstboodschap te ontdekken.

Dit bleek de laatste keer geweest te zijn dat de viering centraal georganiseerd werd. Vanaf het volgende jaar kreeg elk team de verantwoordelijkheid voor de eigen kerstviering. Elk team organiseert de viering voor zijn eigen groep leerlingen. Dat betekent dus dat ons team, het kt-ob, de viering organiseert voor de volledige onderbouw van het kt niveau. Het voordeel daarvan is dat je je kan toespitsen op je eigen leerlingen die je als team goed kent en waarvan het niveau dicht bij elkaar ligt in plaats van één viering voor alle leerjaren. Ook hoopt de directie dat op deze manier een grotere groep personeel zich betrokken voelt bij en verantwoordelijk voor de kerstviering.

Vorig jaar heb ik de viering georganiseerd voor ons team, dit heb ik met verschrikkelijk veel plezier gedaan. Naar aanleiding van een vragenlijst die ik voor de viering onder leerlingen heb afgenomen. Ik was namelijk benieuwd welk soort kerstviering het meest zou aansluiten bij de leerlingen. Uit de vragenlijst kwam naar voren dat haast alle leerlingen een praktische invulling aan de kerstboodschap wilden geven en zich wilden inzetten voor een goed doel. Daarom hebben we een inzamelingsactie gehouden voor de voedselbank in Woerden. Samen met een groepje leerlingen heb ik de voedselbank bezocht en een filmpje gemaakt dat we tijdens de viering hebben laten zien. De viering zelf was met alle kt-leerlingen in de aula. Ik deed een kort woord, kern van de boodschap was dat Jezus' geboorte een teken van hoop is, Het Licht in de nacht. Gelovig of niet, allemaal kunnen we daar iets van leren en zelf dat licht uitdragen, dat hebben we nu heel concreet gemaakt met de inzamelingsactie, maar dit heb ik ook breder getrokken tijdens de viering. We hebben ook samen gezongen, een groep leerlingen had zich daarvoor opgegeven en er is een aantal mensen van de voedselbank aanwezig geweest, die hebben ook nog iets verteld.

Ik denk dat ik heel dicht bij de leerlingen maar ook bij de school bleef. De leerlingen gaven achteraf positieve reacties, ze deden actief mee en ook van mijn collega's kreeg ik positieve feedback. Maar hier zit meteen een belangrijk punt. Ik dénk dat ik dicht bij de school ben gebleven, maar is dat ook zo?

Hier komt de aanleiding van mijn onderzoek en de hoofdvraag om de hoek kijken. Wat is de levensbeschouwelijke identiteit van de school en hoe verhoudt deze zich tot de praktijk van de kerstviering?

Bij dit onderzoek kan ik me richten op zowel het personeel als de directie. Ik heb gekozen voor de directie om het volgende: In het schoolplan staat "de kerst- en paasvieringen worden georganiseerd door de teams, waarbij de directie er op toe ziet dat de christelijke identiteit voldoende gestalte krijgt in de viering."

De teams, het personeel, voert de viering uit maar het is de directie die de lijnen uitzet. Ik wil daar mijn onderzoek op aan laten sluiten.

Praktijkrelevantie

Met dit onderzoek zou ik de praktijk op drie manieren willen dienen:

- inzichtelijk maken wat de formele levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius is.
- in kaart brengen hoe de kerstvieringen de laatste drie jaren eruit hebben gezien en onderzoeken hoe dit zich tot de identiteit van de school verhoudt
- aanbevelingen of handvatten formuleren waardoor de identiteit zichtbaar wordt in de praktijk van de kerstviering

De praktijk is hiermee gediend omdat de laatste jaren op school actief gezocht wordt naar manieren om de levensbeschouwelijke identiteit van de school te versterken. Tijdens een pauze hoorde ik een directielid noemen dat het armoede zou zijn wanneer de kerstviering alleen nog maar uit gezellig samenzijn zou bestaan. De kerstviering is een mogelijkheid tot identiteitsversterking. Dit onderzoek kan daartoe helpen.

Dit ga ik doen door een aantal directieleden te interviewen. Ten eerste de directeur, de locatiedirecteur en één van de adjuncten die eindverantwoordelijk is voor de vieringen. Zoals ik al in

de inleiding aangaf kies ik voor de directie omdat zij de eindverantwoording hebben voor de kerstviering en ik dit als uitgangspunt wil nemen voor mijn onderzoek.

De praktijk

In het schoolplan staat geschreven dat de identiteit van de school zichtbaar is in vormen en rituelen. Elk personeelslid geeft er door zijn keuzes en handelen betekenis aan. Dit is allemaal nog zeer algemeen, concreet worden drie punten benoemd waarin de identiteit zichtbaar wordt, namelijk dagopeningen, vieringen en goede doelen.

De vieringen, en in het licht van dit onderzoek de kerstvieringen, worden door de teams georganiseerd, maar de directie ziet er op toe dat de christelijke identiteit voldoende gestalte krijgt. De viering is een belangrijk moment om de identiteit van de school een duidelijk gezicht te geven. Maar voordat de teams met deze opdracht aan de slag kunnen gaan is het volgens mij belangrijk dat de identiteit van de school helder in kaart wordt gebracht. Het maakt bijvoorbeeld al een groot verschil hoe de school tegen de eigen identiteit aankijkt ten opzichte van anderen. Als de eigen identiteit als de enige ware en/of juiste identiteit wordt gezien dan is er een andere viering gewenst dan wanneer de eigen identiteit wordt gebruikt om de dialoog met anders denkenden/gelovigen aan te gaan.

Dit lijkt misschien al een onderzoek op zich, maar tijdens het lezen van literatuur bij dit onderwerp heb ik al gezien dat ik mij kan beperken tot een aantal belangrijke kenmerken van identiteit, namelijk de dimensie(s) van identiteit¹, de totstandkoming van identiteit waarmee ik bedoel de inductieve of deductieve opvatting van identiteit² en de identiteitsvisie³

Dit onderzoek zou slechts een beschrijving kunnen geven hoe de vieringen eruit zien, ik zou zelf wel enige verdieping aan willen brengen door ook te kijken naar het waarom van vieren. Door voor ogen te hebben wat het belang is van een kerstviering neemt de motivatie en kwaliteit voor en van de vieringen toe.

Het laatste punt van relevantie voor de praktijk is het in kaart brengen van de praktijk van de kerstvieringen van de afgelopen drie jaar. Hier wil ik een brug slaan tussen de identiteit van de school en deze praktijk van de kerstviering. Hoe verhouden deze zich nou tot elkaar?

Onderzoeksdoelstelling

Doelstelling in het onderzoek:

In kaart brengen hoe de levensbeschouwelijke identiteit op het Bredius, zoals omschreven door de directie, zich verhoudt tot de praktijk van de kerstviering.

Doelstelling van het onderzoek:

Aanbevelingen doen voor het vieren van de kerstviering op het Kalsbeek College in verhouding tot haar levensbeschouwelijke identiteit.

Onderzoeksvraag

¹ G. van Hardeveld: *Bijzonder bekwaam, Keuzeprocessen van leraren voor identiteitsversterkende beroepsbekwaamheden in het protestants-christelijk basisonderwijs*, Amersfoort, 2003, p.53.

² C. Bakker: *Hoe geef je vorm aan de identiteit van de school?* In: S. Miedema, H. Vroom: *Alle onderwijs bijzonder, Levensbeschouwelijke waarden in het onderwijs*, Zoetermeer, 2002, p.101

³ <http://www.besturenraad.nl/content/christelijke-scholen-nederland>

Vraagstelling:

Hoe verhoudt de levensbeschouwelijke identiteit op het Bredius, zoals omschreven door de directie, zich tot de praktijk van de kerstviering?

Deelvragen:

Hoe wordt binnen de literatuur de totstandkoming, de dimensionaliteit⁴ en de identiteitsvisie beschreven van de levensbeschouwelijke identiteit van een school?

Hoe omschrijft de directie de totstandkoming, de dimensionaliteit en de identiteitsvisie van de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius?

Hoe verhoudt de praktijk van de kerstviering zich tot de door de directie omschreven levensbeschouwelijke identiteit.

2. Onderzoekstype

Dit onderzoek is een beschrijvend onderzoek. Ik wil namelijk weten hoe de levensbeschouwelijke identiteit zich verhoudt tot de praktijk van de kerstviering. Het gaat eerst om een beschrijving van de schoolidentiteit zoals deze door de directie wordt omschreven en de praktijk van de vieringen zoals deze de afgelopen drie jaar vormgegeven zijn.

Survey en onderzoekseenheden

Ik maak gebruik van survey onderzoek aangezien ik een groep observeer, vooral bevraag, op twee gebieden. Namelijk de identiteit van de school en de praktijk van de kerstviering.

Dit survey onderzoek houd ik onder de directie van het Bredius, namelijk de locatiedirecteur, de adjunct die verantwoordelijk is voor de vieringen en de algemeen directeur.

In dit onderzoek heb ik gekozen om niet te kijken hoe de identiteit ervaren en gevormd wordt, maar hoe deze wordt bepaald vanuit de leidinggevenden. Zij bepalen de visie, de kaders waarin het personeel, de leerlingen en ouders zich bewegen.

Mijn tweede onderzoekseenheid is de praktijk van de kerstviering. Om goed de verhouding tussen de levensbeschouwelijke identiteit en de praktijk van de kerstviering in kaart te kunnen brengen kies ik voor een periode van drie jaar. Drie jaar geleden was namelijk de laatste keer dat er schoolbreed een viering werd georganiseerd.

⁴ G. van Hardeveld, p.53

Hoofdstuk 1 Literatuuronderzoek naar identiteit

Afbeelding 1 Mondriaan 'de rode boom' 1908

'Je hebt van die woorden waarvan je absoluut niet weet wat ze betekenen. Identiteit bijvoorbeeld. Ik bedoel niet het gewone woord identiteit, van 'de identiteit van het slachtoffer kon nog niet worden vastgesteld', maar de moderne betekenis van 'identiteit', zoals 'het horecabedrijf wenst een eigen identiteit', of 'deze roman gaat over een jongeman die op zoek is naar zijn identiteit'. Ik mag hangen als ik weet wat dat betekent.' Karel van het Reve⁵

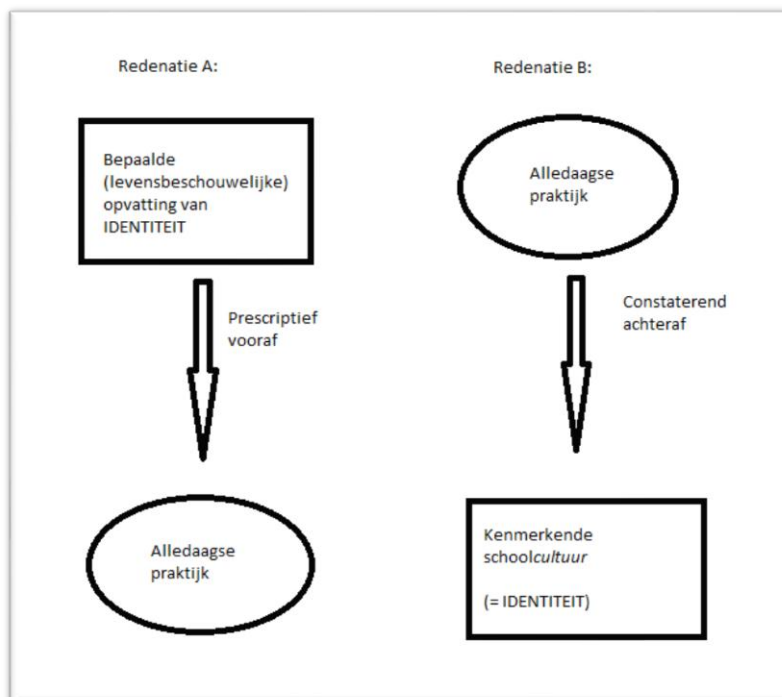
1 Identiteit

Identiteit is een complex begrip. Om goed over identiteit te kunnen spreken zullen we eerst het begrip van verschillende kanten moeten belichten. Dit hoofdstuk zal uitleg geven via welke weg identiteit tot stand kan komen in paragraaf 1.1, de daarop volgende paragraaf geeft een definiëring van het begrip, in paragraaf 1.3 behandel ik de verschillende dimensies van identiteit en de laatste paragraaf uit dit eerste hoofdstuk geeft een overzicht van verschillende identiteitsvisies. In het volgende hoofdstuk zullen de uitkomsten uit dit eerste hoofdstuk gekoppeld worden aan de praktijk van het Bredius.

1.1 Hoe komt identiteit tot stand?

'Wijs me een school aan zonder levensbeschouwelijke identiteit, ze bestaat niet. Elke persoon en ook elke collectiviteit van personen heeft een levensbeschouwing: een theorie over het leven, een cluster van gedachten, meningen, overtuigingen die uitdrukken hoe zij aankijken tegen het leven en er betekenis aan geven.'⁶

Elke school heeft volgens dit citaat een levensbeschouwelijke identiteit. Ik wil hierbij benadrukken dat levensbeschouwing in deze zeer algemeen van aard is. Hiermee bedoel ik niet perse een levensbeschouwelijke groep, want deze bewering stelt dat iedereen een opvatting of beoordeling van het bestaan heeft die niet direct aan een bekende levensbeschouwing gekoppeld hoeft te zijn.

Figuur 1 Totstandkoming van identiteit

⁵ K. van het Reve: *Luisteraars!*, Amsterdam, 1999, p.17

⁶ T. van Knippenberg: 'Tussen naam en identiteit' *paascongres onderwijs*, Amersfoort, 13 maart 2008

De praktijk van de levensbeschouwelijke identiteit en de totstandkoming daarvan kan vanuit twee wijzen van redeneren onderscheiden worden.⁷ Ook al gaf ik net aan dat de levensbeschouwelijke identiteit algemeen kan worden opgevat, dit onderzoek richt zich op de christelijke levensbeschouwing.

De ene wijze van redeneren noemen we redentie A, deze gaat uit van een deductieve opvatting. Dit wil zeggen dat de identiteit vooraf wordt gegeven. De formele identiteit gaat vooraf aan het handelen.

De formele identiteit is bijvoorbeeld terug te vinden in het schoolplan, ouderbrochures en andere, vaak schriftelijke, communicatie vanuit het bestuur naar buiten. Het bepalen van de schoolidentiteit vanuit redentie A is zo goed als onafhankelijk van de praktijk van het onderwijs. Het wordt van bovenaf, top-down, bepaald.

Identiteit vanuit redentie A is meer statisch van karakter. Vanuit een vooropgezet concept wordt een vertaalslag naar de praktijk gelegd.

De andere wijze van redeneren noemen we redentie B, deze begint met het beschrijven van de alledaagse praktijk en daarom bottom-up bepaald. De identiteit van de school wordt niet vooraf gegeven maar de identiteit wordt geconstateerd, dit is een inductieve opvatting. Logischerwijs is deze vorm van identiteit niet statisch maar juist dynamisch, de identiteit ligt namelijk niet vast en is daardoor altijd een momentopname. Het is altijd een beschrijving van de identiteit zoals deze op dat ogenblik wordt geconstateerd.

Cok Bakker schrijft dat vormgeving aan identiteit vooral een cyclisch proces is.⁸ Zo kan een school vooraf de schoolidentiteit bepaald hebben, maar het noodzakelijk achten om deze aan te passen aan de praktijk van alledag.

Andersom kan het ook zijn dat afgevraagd kan worden of de geconstateerde identiteit ook de identiteit is waar men zich in wil herkennen. Wat vinden we goed, wat willen we wegwerken? Door hierover in gesprek te gaan kan er een richtinggevend concept ontwikkeld worden die in die zin weer past bij redentie A. Niet helemaal letterlijk want het is een concept dat tot stand is gekomen uit de dynamiek van redentie B. Om dit punt verder aan te vullen en daarbij terug te grijpen op de deductieve en inductieve opvatting geeft Taco Visser nog een derde mogelijkheid, de abductieve opvatting: de schoolidentiteit ontstaat in de wisselwerking tussen de voorgegeven identiteit (de christelijke geloofs- en schooltraditie) en de schoolpraktijk (medewerkers en leerlingen).⁹ Deze materie is niet altijd even makkelijk te grijpen. Ook wanneer theoretisch het verhaal van de twee redenties duidelijk is kan het in de praktijk alsnog lastig zijn om te bepalen welke redeneerwijze het startpunt is voor de totstandkoming van de identiteit.

Daarbij is er een aantal punten uit de literatuur waar ik kanttekeningen bij wil plaatsen.

In dit hoofdstuk hebben we kunnen lezen dat identiteit vooraf, deductief, kan worden bepaald (redentie A) of juist inductief, namelijk geconstateerd wordt, (redentie B). De eerste vorm is meer statisch, terwijl de tweede vorm dynamisch is en altijd een momentopname.

In de literatuur lijkt er wel een voorkeur te zijn voor deze inductieve benadering. Zo schrijft Cok Bakker in *Demasqué van het christelijk onderwijs?* meerdere keren dat schoolidentiteit en de

⁷ C. Bakker, 2002, p.101

⁸ C. Bakker, 2002, p.104

⁹ T. Visser: 'De inspirator, Een identiteitscoördinator voor de christelijke middelbare school', *Narthex, tijdschrift voor levensbeschouwing en educatie*, jaargang 12, nummer 1

reflectie daarop *idealiter* begint waar men de alledaagse praktijk als betekenisvol ervaart¹⁰. Die alledaagse praktijk is de inductieve benadering, namelijk de geconstateerde identiteit. Hiermee gaat hij voorbij aan scholen die wel degelijk hun identiteit deductief tot stand laten komen en dit eveneens als betekenisvol ervaren.

Bakker meent dat het niet anders kan dan dat de identiteit van scholen op een inductieve wijze tot stand komt omdat anders twee scholen met dezelfde grondslag geen heel verschillende alledaagse onderwijspraktijken op kunnen leveren¹¹. Dit zie ik niet als een argument, al moet ik daarvoor gebruik maken van literatuur die door dezelfde auteur is geschreven. *De christelijke school* bestaat niet.¹² Net zomin als dat *de* christen of *het* christendom zou bestaan. Hiervoor is te veel verscheidenheid om over een zelfde groep te kunnen spreken. Wat een school christelijk maakt is uniek voor deze bepaalde school. Daarmee verwijst ik graag naar de definitie van Anneke de Wolff die genoemd wordt in hoofdstuk 1.2.

Ik herken en erken dat het handen en voeten geven aan de identiteit van de school in de alledaagse praktijk gebeurt. Als we kijken naar de formele identiteit zoals deze in bijvoorbeeld het schoolplan staat geformuleerd, kan deze uitgangspunt zijn voor het dagelijkse handelen¹³. Hier zie ik een voorbeeld van redenering A als startpunt. Het kan ook zijn dat er een identiteit geconstateerd wordt en dat op basis van die identiteit de formele identiteit uit het schoolplan geformuleerd wordt. In dit geval zou redenering B het startpunt zijn. Feit blijft natuurlijk dat het een cyclisch proces is,¹⁴ of zoals ik eerder al aanhaalde zou je kunnen spreken van een abductieve opvatting.

1.2 Wat bedoelen we met identiteit

Het spreken over identiteit in relatie tot onderwijs is redelijk nieuw. Pas sinds eind jaren zestig wordt er gesproken over identiteit in relatie tot christelijk onderwijs. Waarom dan pas?

Tot en met de Tweede Wereldoorlog is de identiteit van de school geen discussie. Het duurt zelfs tot eind jaren zeventig, begin jaren tachtig dat er niet met een bepaalde vanzelfsprekendheid wordt gesproken over identiteit. Dit zou misschien vreemd over kunnen komen omdat tijdens de verzuiling de identiteit van de school zeer kenmerkend en in het oog springend was. Daarom zou misschien verwacht worden dat er in de literatuur ook veel aandacht geschonken zou worden aan zaken als identiteit. Maar voor eind jaren zeventig, begin jaren tachtig wordt in de literatuur niet nader uitgelegd wat er onder identiteit verstaan wordt omdat men ervan uitgaat dat het duidelijk is wat hiermee bedoeld wordt.

De ontzuiling, secularisering en toenemende pluriformiteit hebben er toe bijgedragen dat deze vanzelfsprekendheid af is genomen. In deze tijd dat er meer dan ooit gesproken wordt over identiteit is er ook meer behoefte dan ooit aan een eenduidige definiëring.¹⁵ Het gevaar is anders dat we denken dat we over hetzelfde spreken terwijl ik een andere betekenis toeken aan het woord identiteit dan mijn gesprekspartner.

Volgens Anneke de Wolff kunnen we identiteit van een school als volgt definiëren:

“datgene wat de school tot deze school maakt, oftewel wat typerende of kenmerkende

¹⁰ C. Bakker, *Demasqué van het christelijk onderwijs? Over onzin en zin van een adjectief*, Utrecht, 2004, p. 27

¹¹ C. Bakker, 2002, p.102

¹² C. Bakker, 2004, p. 12

¹³ C. Bakker, 2002, p. 103

¹⁴ C. Bakker, 2002, p.104

¹⁵ A. de Wolff: *Typisch Christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar vormgeving*, Kampen, 2000, p.57

eigenschappen van deze school zijn, wat de leden van de school met elkaar gemeen hebben (wat geldt voor de leden als collectief) en wat een bepaalde mate van duurzaamheid of continuïteit door de tijd kent.”¹⁶

De vorige paragraaf maakte al duidelijk dat bij het spreken over identiteit duidelijk moet zijn of het gaat om de ‘formele levensbeschouwelijke identiteit’ van de school of de ‘geleefde identiteit’ van de school”¹⁷, respectievelijk redentatie A en redentatie B.

1.3 Smalle en brede identiteit

In het spreken over identiteit is het ook van belang dat duidelijk voor ogen komt welk aspect van het onderwijs bedoeld wordt. In deze paragraaf wil ik laten zien op welke onderwijsgebieden identiteit van toepassing kan zijn.

De schoolidentiteit kan zich tot verschillende dimensies verhouden: ‘De dimensies van schoolidentiteit hebben betrekking op: de levensbeschouwelijke, de pedagogische en de onderwijskundige dimensie’.¹⁸ Er zijn scholen die in het spreken over identiteit zich enkel richten op de levensbeschouwelijke dimensie, dan spreken we over één-dimensionaal, of anders gezegd geïsoleerde identiteit. Andere scholen drukken identiteit uit in alle drie de genoemde dimensies, dit noemen we multi-dimensionaal of integratieve identiteit.

Geïsoleerde identiteit gaat uit van een ‘smalle’ visie van de school op identiteit. Deze beperkt zich tot de levensbeschouwelijke dimensie. Deze vorm van identiteit komt tot uiting via meer abstracte levensbeschouwelijke uitgangspunten en grondslagformuleringen. Identiteit krijgt in de praktijk een beperkte vormgeving via enkele, op zichzelf staande, expliciet levensbeschouwelijke activiteiten, zoals dagopeningen, vieringen en de godsdienstles¹⁹. Geïsoleerde identiteit is statisch van karakter, de levensbeschouwing is een belangrijk definiërend kenmerk van de school, blijft door de tijd gelijk en is hiermee richtinggevend voor de invulling en vormgeving van het protestants-christelijk onderwijs.

Integratieve identiteit steunt niet op één dimensie maar is multi-dimensionaal. De identiteit komt niet alleen tot uiting via de levensbeschouwelijke dimensie, maar is geïntegreerd in zowel de levensbeschouwelijke als de pedagogische en onderwijskundige dimensies. De pedagogische dimensie richt zich op de ook opvoedende taak van het onderwijs en de onderwijskundige dimensie werkt aan factoren die leiden tot betere leerprestaties.

Integratieve identiteit is een brede identiteit. Het versterken van de schoolidentiteit vindt plaats binnen alle aspecten van het onderwijs, het is geen apart aandachtsgebied. Bij een brede en integratieve identiteit is er sprake van continue wisselwerking tussen identiteitsopvattingen en de dagelijkse praktijk²⁰.

1.4 Identiteitsvisies

“Op mijn theevelden heb ik altijd een paar kerststerren laten planten, ook wel wonderbomen of wolfsmelk genoemd..... Zo’n eenzame plant heeft een opvallend effect op haar omgeving. Al wat groent, trekt naar elkaar toe.... De rode plant zelf daarentegen vlamt tussen het groen vuriger dan tussen haar gelijken.... In de akker die

¹⁶ A. de Wolff, 2000, p.53

¹⁷ C. Bakker, 2002, p.101

¹⁸ G. van Hardeveld, p.53

¹⁹ A. de Wolff, 2000, p.69

²⁰ G. van Hardeveld, p.25

ik voor de kerststerrenkweek altijd speciaal heb laten aanleggen, viel ze nauwelijks op tussen de andere exemplaren. Die kerstster was niet rood tot ik haar in haar nieuwe omgeving liet zetten. Kleur heb je nooit zelf, kleur krijg je door anderen.”²¹

In het schooljaar 2007/2008 ging 22% van de leerlingen uit het voortgezet onderwijs naar een protestants-christelijke school²². Nu is de ene pc-school de andere niet en het is goed om te weten welke verschillen er bestaan tussen de scholen die in naam elkaars gelijken lijken te zijn. Om de eigen identiteit in beeld te krijgen zal ook de vergelijking met andere scholen gemaakt moeten worden.

De besturenraad onderscheidt in de identiteitskleur waarin scholen zich herkennen drie godsdienstige waarheidsclaims²³

1. Exclusief onderwijs:
Een school met een exclusivistische insteek erkent enkel het eigen geloof, in dit geval het christelijke, als de waarheid. Andere overtuigingen en opvattingen worden uitgesloten.
2. Inclusief onderwijs:
Binnen deze vorm van onderwijs zijn er twee gradaties te onderscheiden. De school kan vanuit het eigen christelijke karakter open staan voor leerlingen van andere richtingen waarmee ze op basis van gelijkwaardigheid de dialoog wil aangaan.
Of de school staat open voor leerlingen van andere richtingen, maar de eigen levensbeschouwelijke identiteit blijft richtinggevend en het uitdragen daarvan blijft het uitgangspunt.
3. Pluralistisch onderwijs:
De school staat neutraal ten opzichte van religies en levensbeschouwingen en vindt de relatie hier tussen belangrijk en neemt daar zelf geen stelling in.

Deze drie godsdienstige waarheidsclaims bepalen al voor een groot deel de vormgeving van het onderwijs. Afhankelijk van onder andere deze waarheidsclaims kunnen we scholen aanmerken als²⁴:

- *Interreligieuze school.* Voor een bepaalde godsdienst of levensbeschouwing wordt niet gekozen. Men zoekt de dialoog vanuit het besef dat godsdiensten gelijkwaardig zijn.
- *Christelijke ontmoetingsschool.* Ook allochtone leerlingen met een andere dan christelijke godsdienstige of culturele achtergrond worden vanuit de christelijke identiteit tegemoet getreden. Er is aandacht voor niet-christelijke feesten.
- *Open christelijk.* De achtergrond van de leraren en leerlingen is meer divers dan bij de vorige twee schooltypen.
- *Half open christelijk.* Lijkt op het gesloten type, maar in principe alle kinderen zijn welkom mits men respect toont voor het levensbeschouwelijke karakter van de school.
- *Gesloten christelijk.* Alle leraren én leerlingen dienen dezelfde exclusieve geloofsopvatting te hebben. Vaak betekent dit dat men tot één of enkele bepaalde kerkgenootschappen behoort. Alle christelijke scholen zijn als dit type gestart. Op dit moment is het type vooral herkenbaar in de reformatische scholen.

Het aanname beleid van de scholen die hun christelijke onderwijs inclusief of pluralistisch vormgeven hebben een open toelatingsbeleid. Leerlingen van alle richtingen zijn hier welkom. Bij sommige scholen wordt gevraagd de levensbeschouwelijke identiteit van de school te respecteren en toe te zeggen deel te nemen aan alle activiteiten die met deze levensbeschouwelijke identiteit te maken hebben. Binnen het exclusivisme kan er zowel een open als een gesloten toelatingsbeleid van pas zijn. Sommige exclusieve scholen laten alleen leerlingen toe die bijvoorbeeld bij dezelfde kerk aangesloten zijn als waar de school aan verbonden is.

²¹ A. Japin: *De zwarte met het witte hart*, Amsterdam, 1997, p.13

²² Centraal Bureau voor de Statistiek, *Jaarboek onderwijs in cijfers*, Den Haag, 2009, p. 31

²³ <http://www.besturenraad.nl/content/christelijke-scholen-nederland>

²⁴ Idem

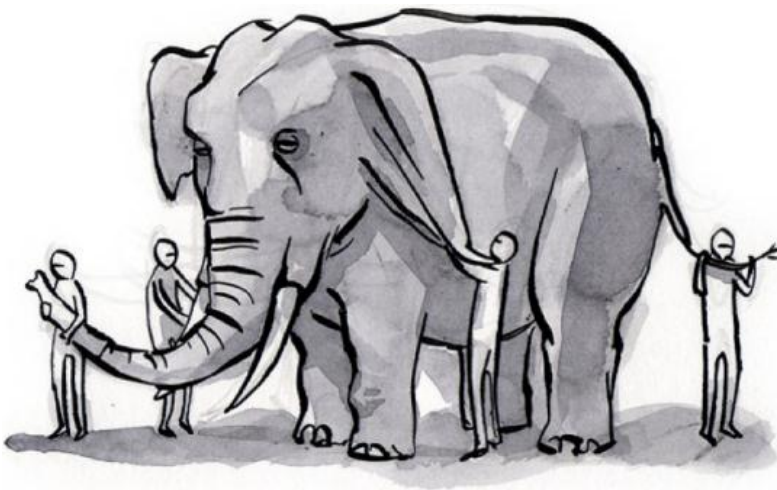
1.5 De moeilijkheid in het spreken over identiteit

De bronnen die ik bij het behandelen van dit eerste hoofdstuk heb geraadpleegd gebruiken zonder uitzondering de definitie van Anneke de Wolff voor het bepalen van identiteit. Deze onderzoeker en auteur schreef twee jaar na haar proefschrift het boek 'identiteit in uitvoering: de christelijke school in discussie'. In de inleiding schrijft ze dat ze naar aanleiding van haar proefschrift 'Typisch Christelijk' heel wat keren is gevraagd om een lezing te houden over identiteit. Na een aantal bijeenkomsten realiseerde ze zich dat de bijeenkomsten verliepen op een manier die ze juist had willen voorkomen, er werd discussie gevoerd vanuit uiteenlopende visies op identiteit, waardoor de bijeenkomst voor alle betrokkenen een onbevredigend verloop had²⁵.

Dit stukje leerde mij twee dingen. Ten eerste is Anneke de Wolff een expert op het gebied van identiteit en vormgeven daaraan op christelijke scholen en toch stapte ook zij in valkuilen die ze zelfs van te voren al voorzien had. Identiteit is geen makkelijk onderwerp. En daaruit volgt mijn tweede leerpunt. We moeten zorgvuldig zijn in het spreken over identiteit anders komen we niet verder dan het voeren van discussies in plaats van samen te werken aan een sterke en gedragen identiteit. De noodzaak van het zorgvuldig spreken over identiteit wordt krachtig geïllustreerd door de volgende parabel over de blinde mannen die ieder een stuk olifant betasten.

De blinden tasten ieder een deel van de olifant af en delen hun waarnemingen. We kunnen niet stellen dat één van de blinden een verkeerde omschrijving geeft van hetgeen hij heeft gevoeld maar ze zullen nooit hetzelfde beeld van een olifant hebben.

Daarom is het belangrijk om te onderzoeken op welke manier de uitkomsten van dit eerste hoofdstuk zich verhouden tot de praktijk op het Bredius, dit komt aan bod in het volgende hoofdstuk.

Vier blinden komen voor het eerst in aanraking met een olifant. Ze zijn nieuwsgierig en betasten ieder een deel van het reusachtige dier. De eerste blinde betast een poot en zegt 'O, ik snap het: een olifant is zo iets als een boom.' 'Nee', zegt de tweede, die een flank van het dier betast, 'een olifant is als een muur'. 'Jullie hebben het mis', zegt de derde, die aan de slurf hangt. 'Een olifant is als een slang.' 'Hoe komen jullie aan dat soort ideeën', zegt ten slotte de vier. Hij heeft de staart vast en constateert: 'Het is toch duidelijk dat een olifant een soort touw is!'.

Soefi-parabel

²⁵ A. de Wolff, 2002, p.11

2 De interviews

Een belangrijk onderdeel, misschien wel het belangrijkste onderdeel, van het praktijkonderzoek is de interviews die worden afgenomen. De uitkomsten zijn van essentieel belang om tot het antwoord van de hoofdvraag te kunnen komen. Voor dit onderzoek heb ik drie interviews afgenomen. Eerst zal ik kort de respondenten voorstellen. Vervolgens geef ik weer hoe ik de interviews voorbereid en verwerkt heb en het hoofdstuk eindig ik met de uitkomsten van de interviews.

2.1 De respondenten

Voor het onderzoek heb ik gekozen voor drie respondenten, namelijk de heren Zwaneveld, Verkade en Ghajar die ik eerst kort wil introduceren.

Dhr. Zwaneveld

Dhr. Zwaneveld is voorzitter van bestuur van het Kalsbeek College, dit betreft beide locaties zowel het Bredius waar dit onderzoek op is gericht als het Schilderspark, de locatie voor HAVO en VWO onderwijs. Dhr. Zwaneveld is sinds de jaren '80 werkzaam op het Kalsbeek.

Dhr. Verkade

Dhr. Verkade is locatiedirecteur van locatie Bredius en in die hoedanigheid verantwoordelijk voor het reilen en zeilen op het Bredius.

Dhr. Ghajar

Dhr. Ghajar is adjunct-directeur bk/lwoo onderbouw en heeft de vieringen in zijn portefeuille zitten. Hij is sinds 2009 werkzaam op het Kalsbeek College.

De keuze voor deze respondenten heb ik gemaakt op basis van de totstandkoming van identiteit op het Kalsbeek College. Veel zaken rondom identiteit worden top-down, op deductieve wijze, benaderd. Ook moet ik eerlijk bekennen dat de noodzaak om het onderzoek behapbaar te houden mij heeft gedwongen om één duidelijke doelgroep te kiezen. De directie was de meest logische keuze en vanuit dit onderzoek zou er in de toekomst andere doelgroepen ondervraagd kunnen worden zoals personeel, leerlingen en ouders.

2.2 Voorbereiding en verwerking van de interviews

Voordat ik mijn respondenten ging interviewen heb ik eerst het literatuuronderzoek aan de hand van de deelvragen in mijn onderzoeksopzet uitgevoerd. De gevonden informatie uit dit onderzoek heeft samen met de deelvragen geleid tot de topics die aan bod zouden komen tijdens de interviews. In de bijlage zijn deze topiclijst, de deelvragen plus onderwerpen die ter sprake moesten komen, toegevoegd.

Naar aanleiding van de colleges die ons hebben voorbereid op het doen van onderzoek en het handboek dat we hebben moeten gebruiken heb ik besloten een gedeeltelijk gestructureerd interview af te nemen.²⁶ Dit betekent dat de onderwerpen, maar ook de belangrijkste vragen vastliggen. Ook had ik voor mezelf een bepaalde logische volgorde bepaald, maar deze lag niet vast. De interviews duurden ongeveer een uur per respondent en deze heb ik met toestemming van de respondenten opgenomen met behulp van een recorder.

²⁶ Baarda, D.B., de Goede, M.P.M., & Teunissen. *Basisboek kwalitatief onderzoek : handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen, 2005, p.235

De eerste stap van het verwerken van de interviews is de datapreparatie geweest.²⁷ Hiervoor heb ik de interviews woord voor woord uitgetypt en een eerste schifting gemaakt in de relevantie van de tekst. Reacties die niet relevant waren voor mijn onderzoek heb ik hierin geschrapt. Vervolgens kwam ik bij het labelen.²⁸ Het doel van labelen is dat je het onderzoeksmateriaal reduceert, overzichtelijk maakt en thematiseert. Het labelen zorgt ervoor dat de interviews volledig geanalyseerd worden. Aan de hand van de labels heb ik de interviews kunnen verwerken voor het onderzoek.

2.3 Uitkomst van de interviews

Hieronder laat ik per deelvraag de antwoorden van de directieleden zien. Tussen haakjes staan nummers vermeld. Deze corresponderen met de uitspraken van de directieleden die in bijlage 2 in een schema zijn verwerkt.

De identiteit kan tot stand komen volgens de deductieve of inductieve opvatting. Welke opvatting is van toepassing op het Bredius?

In het eerste interview dat ik voerde, het interview met dhr. Zwaneveld, was het een zoeken naar welke opvatting van toepassing is op het Bredius. Zijn eerste reactie was dat de identiteit inductief tot stand komt omdat het gedrag van al het personeel samen de identiteit vormt. Zonder die beleefde identiteit heb je geen identiteit stelt hij. (2.1, 2.5) Maar vervolgens vertelt hij verder hoe als directie er een schrijven is ontwikkeld²⁹ waarin omschreven staat wat de identiteit van de school is, welke verwachtingen er zijn richting personeel en worden er passend bij die identiteit ook mensen gezocht. Dit geeft toch meer het idee van een deductieve opvatting. De identiteit wordt vooraf en formeel geformuleerd en vervolgens aan het personeel gegeven. Het is niet zo dat de identiteit gebeurt en achteraf wordt geconstateerd. Dhr. Zwaneveld komt daarom terug op zijn woorden, de directie heeft de rol van het dragerschap en beschermt de christelijke identiteit. (1.1, 1.3, 1.4, 1.5) Het begint daarom bij de formele identiteit, maar hij ziet wel een onmisbare rol voor het personeel om die identiteit uit te dragen.(2.6)

Dhr. Ghajar en dhr. Verkade zijn zeer stellig dat het Kalsbeek een deductieve opvatting van identiteit heeft. "O dat is heel makkelijk" antwoordt dhr. Verkade "dat is van bovenaf naar beneden. Waar ik ook heel erg achter sta. Misschien dat dat autoritair overkomt, maar het is je bestaansreden als school." (1.1) De opmerking van Dhr. Ghajar vind ik wel verfrissend na in de literatuur veel kritiek te hebben gelezen op de deductieve opvatting alsof dit een achterhaalde manier is om tot identiteit te komen. Hij zegt namelijk: "Ik denk dat het van bovenaf is. Dat wij aangeven dat wij een christelijke school zijn en dat we dat als bestuur, als directie op deze manier zien. Het mooiste zou zijn als je dat van onderaf zou kunnen laten komen, maar ik denk dat dat een ouderwetse situatie is waarbij je als school alleen maar mensen in dienst hebt van dezelfde achtergrond. Dan krijg je een zelfde idee van, hoe willen we dat vorm geven?" (1.1, 1.2)

Heeft het Bredius een brede of smalle identiteit en kunt u dit met voorbeelden toelichten?

Het Bredius heeft een brede identiteit. Dit werd al duidelijk door de schoolgids en de ouderbrochure

²⁷ Baarda, D.B., hoofdstuk 10

²⁸ Baarda, D.B., hoofdstuk 11

²⁹ Groei! op het Kalsbeek College, een christelijke school

heen. De interviews bevestigen dit beeld en laten ook zien dat de deductieve opvatting van identiteit zich duidelijk laat gelden binnen de andere dimensies zoals in het geval van het volgende citaat van dhr. Verkade de onderwijskundige dimensie. "Ik vind het zelf heel sterk als je als school ergens voor staat en durft te staan en dat ook uitdraagt. Een duidelijke identiteit en dat bedoel ik nog veel breder dan alleen op religieus gebied. Maar bijvoorbeeld ook op onderwijskundig gebied, dat je als school duidelijk maakt welke koers je vaart. Wij vinden die normen en waarden belangrijk, wij vinden respect belangrijk, we vinden het belangrijk dat leerlingen in de volle breedte kennis maken met godsdienst, dat ze verder leren denken dan hun neus lang is, er is meer tussen hemel en aarde, we vinden klassikaal onderwijs belangrijk. Dat hele pakket samen, dat is identiteit van de school. En daar moet je voor staan. En ik vind het gewoon, en dan praat ik echt voor mezelf, slapjes als het ene moment je er echt voor vecht en het jaar erop je meewaait met een nieuwe wind. We zijn heel stoer op het gebied van niet mee doen met competentiegericht onderwijs. We geven klassikaal les, maar wat doen we nou als het leerlingenaantal daalt? Het competentiegericht onderwijs heeft overal heel veel succes, ons leerlingenaantal daalt, wat doen we dan? En toch was de teneur toen aan tafel, we staan waarvoor we staan, dat is onze persoonlijke identiteit in die professionele kant dus we kunnen niet anders." (1.4, 1.5, 3.3, 4.1, 4.2)

Welke identiteitsvisie heeft het Bredius, bij welk schooltype horen we en welke waarheidsclaim is passend bij onze school?

Dhr. Zwaneveld vertelt dat we een open christelijke school zijn. "Iedereen die zich bij ons thuis voelt en aan alle programma onderdelen wil deelnemen is welkom. Dus in die zin zijn we een open school. Je hoeft geen handtekening te zetten dat je bepaalde geloofsrichtingen wel of niet onderschrijft of aan deelneemt. Dat is allemaal niet belangrijk. Wij hebben een aanbod. Een identiteitsgebonden organisatie is a priori een aanbodsgerichte organisatie. 'Dit is ons programma'. En het is niet zo dat ouders zeggen 'mijn zoon of dochter hoeft niet aan die viering mee te doen' dan moeten ze zich niet bij ons inschrijven." (5.1)

In het interview met dhr. Verkade laat ik vier identiteitsvisies zien, ons gesprek richt zich op twee daarvan³⁰:

- 'Onze school staat open voor leerlingen van andere richtingen, waarmee zij graag een dialoog wil op basis van gelijkwaardigheid' (aangeduid met open/dialoog)

- 'Onze school staat open voor leerlingen met een andere levensbeschouwelijke richting maar het uitdragen van de eigen richting blijft voor de school uitgangspunt' (aangeduid met: dialoog/richting)

Voor mijn gevoel passen we het meest bij de tweede omschrijving. Wanneer ik dit zeg geeft dhr.

Verkade aan dat dit nogal afhankelijk is van wat er bedoeld wordt met het woord 'uitdragen':

"In de eerste zie ik ook een hele boel. Het hangt er een beetje vanaf hoe je het woord uitdragen bedoelt. Als uitdragen vertaald wordt in de richting van evangeliseren of bekeren dan zeg ik onmiddellijk nee. Sterker nog, daar ben ik wars van. Ik kan ook wel leven met het uitdragen, maar wel in de sfeer wat we pretenderen op het gebied van brede vorming. Wij vinden het belangrijk dat kinderen weleens van Abraham gehoord hebben en van David. De hele westerse beschaving is doordrenkt van het christendom. En dan moeten ze wel van die figuren gehoord hebben. Dus in die zin dragen we het uit. Maar niet uitdragen in de zin van, dit is de ware richting, leuk als je erbij komt." (5.5)

³⁰ B. Vreeburg, *Identiteit & het verschil, Levensbeschouwelijke vorming en het Nederlands voortgezet onderwijs*, Zoetermeer, 1993, p.223.

Welk doel heeft het Bredius met de kerstviering?

Wat direct tijdens het interviewen duidelijk wordt is dat de drie heren vanuit hun eigen kijk op de kerstviering antwoord geven. Als ik vraag aan dhr. Zwaneveld of er een bepaalde visie bestaat op de kerstviering antwoordt hij als volgt: “Ik weet niet of die voldoende eenduidig en gedragen is. Ik heb er zelf wel een visie op...” (8.1) Dhr. Ghajar geeft aan dat het Bijbelse verhaal van belang is tijdens de kerstviering. Het zou niet zo moeten zijn dat leerlingen na vier jaar de school verlaten zonder te weten wat we met kerst vieren, terwijl wij zeggen een christelijke school te zijn. Het Bijbelse verhaal zal dus aan bod moeten komen om leerlingen die kennis bij te brengen. Bij alles wat tijdens de viering aan bod komt moet aan leerlingen uitgelegd kunnen worden wat het met Kerst te maken heeft. Daarnaast is het gevoel dat men bij kerst heeft, het samen zijn, een aspect wat bij het vieren van Kerst hoort. Voor het personeel werkt het samen organiseren en uitvoeren van een kerstviering versterkend. Het is voor leerlingen belangrijk om te zien dat dit met passie gebeurt. (4.1, 9.1, 9.4) Dhr. Verkade versterkt dit punt, hij stelt dat het onze taak als school is om kinderen voor te bereiden op de samenleving waar ze (hoogst waarschijnlijk) zullen gaan wonen. In deze samenleving zullen ze hun weg moeten leren en deze moeten leren begrijpen. (4.6) Daarnaast geeft dhr. Verkade ook aan dat hij het belangrijk vindt dat het personeel aan de kinderen laat zien ergens voor te staan. En dat we met elkaar het kerstfeest vieren, vanuit de brede vorming is het belangrijk dat het geboorteverhaal bekend is, maar belangrijker dan dat is volgens hem het vieren van ruimere begrippen zoals hoop en licht. (9.1, 9.7)

Dhr. Zwaneveld komt tijdens het interview tot de volgende doelen: “het is altijd de relatie van de betekenis van het Bijbelverhaal verbinden aan de betekeniswereld van de kinderen vandaag. Datgeen wat je met het verhaal van kerst beoogt is verschillend of je dat met een 12jarige deelt of met een 17jarige. Elk kind heeft zijn eigen ontwikkelingsperspectief en die relatie moet je blijven zoeken.” (9.1, 9.2, 9.4)

Hoe wordt de kerstviering door de directie gewaardeerd?

De viering zoals deze drie jaar geleden is gevierd, dus één centrale viering voor alle leerjaren, is vervangen door vieringen die per team worden georganiseerd. “Het nadeel van de centrale viering is dat je minder rekening kan houden met de verschillende ontwikkelingsperspectieven van leerlingen” (7.1, 9.5), aldus dhr. Zwaneveld. Hij vervolgt: “Ik vind datgeen wat je met het verhaal van kerst beoogt dat dit verschillend is of je dat met een 12-jarige of een 17-jarige deelt.” (9.1) De ervaring was dat deze aansluiting bij de ontwikkeling van de leerling verloren ging bij een viering die voor alle leerjaren gelijk was. Daarbij werd bij een centrale viering altijd iemand ingehuurd. Dan bereik je volgens dhr. Ghajar niet de betrokkenheid die ontstaat wanneer er in een kleinere groep wordt gevierd, pas dan ontstaat wat hij zegt ‘echt het gevoel’. (7.1, 9.4)

Als ik hierop doorvraag of de vieringen de afgelopen twee jaar volgens hun mening aansloten bij de identiteit van de school krijg ik positieve reacties. De reactie van dhr. Verkade vat het samen: “In algemene zin kan ik zeggen van wel. De belangrijke componenten zijn wel vertegenwoordigd, iets voor een ander betekenen aan de ene kant en wat er is gebeurd met kerst aan de andere kant. Die beide componenten zijn er wel in verweven, dan heb je die identiteit wel te pakken.” (8.4)

Welke wensen en/of idealen heeft de directie met de kerstviering?

Tijdens de interviews kwam er bij het bespreken van de kerstvieringen ook aan bod welke ideeën en idealen de directieleden hadden ten aanzien van de kerstviering. Soms spreken deze idealen elkaar

tegen, zo geven dhr. Zwaneveld en dhr. Verkade een tegenover elkaar staand ideaal. Voor dhr. Zwaneveld is de huidige vorm een vorm die aansluit bij zijn eigen ideeën, door per team een viering te organiseren houd je het dicht bij de leerling en passend bij zijn leeftijd (9.5), terwijl dhr. Verkade aangeeft dat hij stiekem in zijn hart een viering met 1230 leerlingen in een grote kerk het allermooist zou vinden. Alle drie de heren geven aan dat zo'n grote viering niet meer past in deze tijd omdat leerlingen dit niet meer gewend zijn en dit niet meer aankunnen. Het dwingt de docent ook in de rol van toezicht- en ordehouder. (9.2)

Wat in alle interviews terugkomt is de wens en het verlangen naar betrokkenheid van al het personeel bij het vieren. Voor deze laatste twee jaar werd de viering georganiseerd door een commissie van twee leden. Dit is het eerste verlies vertelt dhr. Zwaneveld omdat de identiteit dan van een groep deskundigen terwijl al het gedrag tot onze identiteit leidt. "En als je dat gedrag en die verantwoordelijkheid, bewustwording en ook invulling allemaal kunt verdelen dan ben je op z'n sterkst." (7.3) Dit kom ik ook bij dhr. Ghajar tegen als hij spreekt over betrokkenheid en de kracht die van de teams uit gaat. En ten slotte ook dhr. Verkade die de hoop uitspreekt dat in de loop van jaren iedere collega betrokken is bij de kerstviering. Dhr. Ghajar en dhr. Verkade verwachten hierbij allebei van hun personeel dat zij vorm kunnen geven aan de kerstviering. Het personeel moet op de hoogte zijn van wat Kerst is en dit handen en voeten kunnen geven, als dat niet zo is dan zal dat snel bijgeleerd moeten worden want, en hier is dhr. Ghajar duidelijk in zijn opvatting "wat doe je hier anders?" (5.1) Je moet op zijn minst aan leerlingen kunnen uitleggen wat gelovig zijn en Kerst inhouden. Dhr. Zwaneveld is hier voorzichtiger in. Hij geeft aan dat hij het zich goed kan voorstellen dat sommigen verlegenheid hebben of ze dat wel zouden kunnen en het moeilijk vinden terwijl anderen er hun hand niet voor omdraaien. "Naar mate het verplichtende dichterbij de individuele mens komt krijg je ook met weerstand te maken." (7.2) Wat niet wilt zeggen dat dhr. Zwaneveld niet het ideaal deelt dat alle docenten hun betrokkenheid tonen bij het organiseren en vieren van kerst. Zoals eerder in deze paragraaf aan bod kwam stelt hij dat al het gedrag samen tot onze identiteit leidt en door die samen te delen ben je op zijn sterkst. Wat tijdens het interview met dhr. Verkade verder als ideaal naar voren komt is een actievere rol van de leerlingen tijdens kerst waarbij ze mee gaan nadenken over het vormgeven van de kerstviering en de uitvoering daarvan. (9.6)

Welke aandachtspunten heeft de directie voor de kerstviering?

Naast de doelen, verwachtingen en idealen zijn er natuurlijk ook aspecten aan de kerstviering en de organisatie daarvan die een aandachtspunt en soms ook een punt van zorg zijn voor de directieleden. Het is belangrijk dat de vieringen professioneel geëvalueerd worden om te kijken of de viering die we hebben georganiseerd ook past. Het gevaar is anders dat het een automatisme wordt. Zowel dhr. Zwaneveld als dhr. Ghajar waarschuwen daarvoor, dat het niet iets wordt wat jaar in jaar uit herhaald wordt zonder kritisch met elkaar te kijken of het doel nog gediend wordt. In het interview geeft dhr. Zwaneveld aan dat het niet zo gek zou zijn om als directie de buitenste lijnen van het speelveld aan te geven waarbinnen de teams aan de slag kunnen gaan. (9.8) Belangrijk is volgens dhr. Ghajar dat in de gaten wordt gehouden dat de viering wel een bepaald christelijk gehalte heeft, anders kun je het afdoen met een kerstontbijt maar dan weten kinderen nog steeds niet waarom we Kerst vieren. Bij alles wat je doet moet je leerlingen kunnen uitleggen wat dat te maken heeft met Kerst aldus dhr. Ghajar. (8.2) Praktisch gezien moet er meer transparantie komen, nu weten teams vaak niet van elkaar wat er gedaan wordt en worden bepaalde zaken op het laatste moment geregeld wat de nodige problemen met zich meebrengt. Dit varieert van dubbel geboekte lokalen tot het gevoel van onvrede dat andere teams minder zouden doen dan het eigen team.

Hoofdstuk 3 Literatuuronderzoek over identiteit toegespitst op het Bredius

Afbeelding 2 Mondriaan 'de grijze boom' 1911

Identiteit en de praktijk

Het eerste hoofdstuk van dit onderzoek is een poging geweest om een aantal facetten te belichten, maar dit wordt pas van waarde wanneer we deze theorie verbinden aan de praktijk op het Bredius.

Dit hoofdstuk heeft dezelfde opbouw als het vorige hoofdstuk, ook hier wordt eerst gekeken naar de manier waarop de identiteit tot stand komt, maar dan specifiek op het Bredius. Vervolgens leggen we de definitie van identiteit van Anneke de Wolff naast de identiteit van het Bredius, en richten de twee laatste paragrafen zich op de smalle of brede identiteit van het Bredius en de identiteitsvisie die passend is bij het Bredius.

3.1 Hoe komt de identiteit op het Bredius tot stand

Identiteit kan op drie manieren tot stand komen.

Redenatie A gaat uit van een deductieve opvatting, identiteit wordt van bovenaf, 'top-down' bepaald.

De formele identiteit gaat vooraf aan het handelen.

Redenatie B gaat uit van een inductieve opvatting, de identiteit wordt geconstateerd en van onderaf 'bottom-up' bepaald.

De derde redenatie gaat uit van een abductieve opvatting, de schoolidentiteit ontstaat in de wisselwerking tussen de voorgegeven identiteit (de christelijke geloofs- en schooltraditie) en de schoolpraktijk (medewerkers en leerlingen).

Op het Bredius is een deductieve opvatting van identiteit, de identiteit van de school is vooraf en van bovenaf gegeven en richtinggevend voor het dagelijks handelen.³¹ De leiding, in dit geval de directie, zet de lijnen van het speelveld uit en natuurlijk wordt er binnen dat speelveld de alledaagse werkelijkheid beleefd, maar de volgorde gaat van A naar B en niet andersom.³²

Dhr. Zwaneveld stelt dat je prima identiteit op papier kan vormgeven, maar het er vooral om gaat wat er in de praktijk met die identiteit wordt gedaan. Als je A doet zonder B heb je geen identiteit. Van bovenaf opleggen is geen identiteit want dan geloof je in een werkelijkheid die misschien wel helemaal niet bestaat.³³ Dit is een inductieve opvatting van de totstandkoming van identiteit. Als dit de enige uitspraak zou zijn geweest dan had ik moeten concluderen dat het Bredius misschien wel de voorkeur geeft aan redenatie A, maar in de praktijk toch de identiteit achteraf bepaalt, na het constateren van de alledaagse praktijk. Dit blijkt niet zo te zijn en ook Dhr. Zwaneveld komt hier tijdens het interview op terug, 'Er wordt ook verwacht dat wij in onze rol als school ergens voor staan en daar zoeken wij ook mensen bij.'³⁴ Naar aanleiding van de interviews kan ik concluderen dat het Bredius een deductieve opvatting heeft van identiteit.

Natuurlijk is het zo dat identiteit ook onderaf-aan opgebouwd wordt. Zoals Bakker schrijft 'gaat het inderdaad om de actuele identiteit van de school, die bestaat in en gedragen wordt door opvattingen van de leerkrachten. De inductief opgevatte identiteit appelleert vooral aan de man of de vrouw voor de klas die continue allerlei waarden geladen besluiten en die daarmee de school een kenmerkende eigen kleur geeft'³⁵. Het klopt dat de man of de vrouw voor de klas de school de kenmerkende eigen kleur geeft maar de formele identiteit vanuit redenatie A, zoals deze

³¹ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 1.1, Dhr. Ghajar, uitspraak 1.1

³² Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 9.8

³³ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 2.6

³⁴ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 1.5

³⁵ C. Bakker, 2002, p.103

omschreven wordt in onder andere het schoolplan, is leidend voor bijvoorbeeld het aannamebeleid, waardoor op een christelijke school bijvoorbeeld minder snel of helemaal geen moslims worden aangenomen. En daardoor is dit weer van invloed op de man of vrouw die voor de klas komt te staan, namelijk passend bij de formele, deductief vormgegeven identiteit.

De formele identiteit is bij het Bredius richtinggevend en startpunt van waaruit de identiteit in de dagelijkse praktijk verder kleur krijgt. Het is geen vorm waar dat dagelijkse handelen precies gedictieerd wordt vanuit de leidinggevendenden, daar kwam ook tijdens het interview de moeite vandaan om te bepalen welke redenatie bepalend is op het Bredius.

In de interviews kwam ook naar voren dat er verschuivingen zichtbaar zijn, twintig jaar geleden bepaalde de kerk nog mee welke boeken er wel en niet gelezen mochten worden terwijl dit nu ondenkbaar is geworden en kijkend naar de toekomst is het weer niet ondenkbaar dat er ooit wel een moslim aangenomen wordt.³⁶ De literatuur noemt redenatie A statisch. Hiermee bedoel ik niet statisch alsof het Bredius is vastgeroest, maar de school is wel geworteld en dat is een enorm verschil. Een boom gebruikt zijn wortels om water en voedingsstoffen uit de grond te halen, maar behalve dat houden wortels de boom ook stevig in de grond, de boom valt dus niet om bij de eerste de beste nieuwe wind die opsteekt.

Deze opvatting vind ik ook terug bij de directie en het meest letterlijk in het interview met dhr. Verkade, hierin zegt hij: "...dat is identiteit van de school. En daar moet je voor staan. En ik vind het gewoon, en dan praat ik echt voor mezelf, slapjes als het ene moment je er echt voor vecht en het jaar erop je meewaait met een nieuwe wind."³⁷

Een interessante opvatting uit de interviews was dat redenatie B, de inductieve benadering, een ouderwetse benadering zou zijn, terwijl vanuit de literatuur zoals eerder aangegeven, juist een trend waarneembaar is die stelt dat redenatie B meer van deze tijd is. Letterlijk zegt de geïnterviewde, dhr. Ghajar "Het mooiste zou zijn als je dat van onderaf zou kunnen laten komen, maar ik denk dat dat een ouderwetse situatie is waarbij je als school alleen maar mensen in dienst hebt van dezelfde achtergrond. Dan krijg je een zelfde idee van, hoe willen we dat vorm geven?"³⁸ Een school met een diverse groep aan personeelsleden, zoals op het Bredius het geval is, die een christelijke school wil zijn moet daarvoor van bovenaf duidelijk de lijnen uitzetten.³⁹

3.1.1 Samengevat

Het Bredius heeft een identiteit die in de eerste plaats op deductieve wijze tot stand komt, wat dus betekent dat de identiteit vooraf bepaald wordt volgens redenatie A. De schoolleiding omschrijft de formele identiteit en zet daarvoor de buitenste lijnen van het speelveld uit. Binnen die lijnen is er ruimte voor het personeel om daar invulling aan te geven.

3.2 Omschrijving van de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius

In het eerste hoofdstuk gaf ik de definitie die Anneke de Wolff heeft geformuleerd bij het spreken van een christelijke school: "datgene wat de school tot deze school maakt, oftewel wat typerende of kenmerkende eigenschappen van deze school zijn, wat de leden van de school met elkaar gemeen

³⁶ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 5.1

³⁷ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 3.3

³⁸ Interview Dhr. Ghajar, uitspraak 1.1, 1.2

³⁹ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 9.8

hebben (wat geldt voor de leden als collectief) en wat een bepaalde mate van duurzaamheid of continuïteit door de tijd kent.” Deze paragraaf gaat op zoek naar de typerende eigenschappen.

Het Kalsbeek College heeft de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen (Groeï) als belangrijkste doelstelling met direct daarop volgend de christelijke levensbeschouwing die richting geeft aan het dagelijks handelen in de school⁴⁰.

Het Kalsbeek is een brede school en alles wat het Kalsbeek belangrijk vindt aan onderwijs en aanbiedt als zorg is gericht op groei van de leerlingen. Het Kalsbeek is een vormingsgemeenschap waarin leren en leven samengaat. Docenten maken hun eigen overtuigingen, vragen en twijfels zichtbaar zonder deze aan de leerlingen op te leggen.

Passend bij die identiteit is de aandacht voor verhalen van de Bijbel die aan bod komen. Met Liefde als grondtoon voor alles wat nagestreefd wordt. Als christelijke school vindt het Kalsbeek dat respect, openheid, eerlijkheid, zorg en samenwerking zichtbaar moeten zijn in de omgang met elkaar. Er wordt gewerkt aan het zijn van een veilige school waar leerlingen zich gekend weten en waar ruimte is voor ieders eigenheid.⁴¹

3.3 Heeft het Bredius een smalle of brede identiteit

De schoolidentiteit kan zich tot verschillende dimensies verhouden.

‘De dimensies van schoolidentiteit hebben betrekking op: de levensbeschouwelijke, de pedagogische en de onderwijskundige dimensie’.

Er zijn scholen die in het spreken over identiteit zich enkel richten op de levensbeschouwelijke dimensie, dan spreken we over smalle identiteit.

Andere scholen drukken identiteit uit in alle drie de genoemde dimensies, dit noemen we brede identiteit.

Het Bredius heeft een brede identiteit, zij richt zich op het vormgeven van het onderwijs op alle dimensies. Zowel de onderwijskundige, pedagogische als levensbeschouwelijke dimensie komen aan bod.

Op het Bredius zie ik deze brede identiteit bijvoorbeeld terug in het feit dat de school heeft mee gedaan aan de campagne ‘kanker verziekt je taal’ en we zetten ons in voor goede doelen om leerlingen ook verder leren te kijken dan hun eigen wereldje alleen. Ieder team heeft één of meerdere onderwijsdeskundigen in huis heeft. Deze onderwijsdeskundigen zetten in op bepaalde speerpunten die vanuit lesobservaties en leerlingen enquêtes via de adjunct naar voren komen. Op school is men ook actief met het steeds meer ontwikkelen van differentiatieprogramma’s, hecht men veel waarde aan wisselende werkvormen en er wordt nog steeds heel bewust gekozen voor klassikale lessen en doen we niet mee aan het competentiegericht leren. Om de week vinden er van elke klas leerlingenbesprekingen plaats.

Dit is zo een aantal voorbeelden die aantonen dat de school niet slechts steunt op de levensbeschouwelijke dimensie, maar actief investeert in ook de onderwijskundige en pedagogische dimensie.

3.4 Identiteitsvisie van het Bredius

In plaats van een korte samenvatting verwijs ik in dit geval graag naar het overzicht in hoofdstuk 1.4 waarin duidelijk de verschillende identiteitsvisies staan weergegeven.

⁴⁰ Ouderbrochure *Groeï! op het Kalsbeek College*, p. 2

⁴¹ Schoolgids 2011-2012, locatie Bredius p.4

Om tot de identiteitsvisie van een school te kunnen komen zullen we eerst moeten achterhalen welke waarheidsclaim deze school heeft. Het Bredius is een school met inclusief onderwijs, zoals in de volgende alinea's wordt aangetoond. Binnen deze vorm van onderwijs zijn er twee gradaties te onderscheiden: De school kan vanuit het eigen christelijke karakter open staan voor leerlingen van andere richtingen waarmee ze op basis van gelijkwaardigheid de dialoog wil aangaan, of de school staat open voor leerlingen van andere richtingen, maar de eigen levensbeschouwelijke identiteit blijft richtinggevend en het uitdragen daarvan blijft het uitgangspunt⁴².

Tijdens het interview met dhr. Verkade plaatste hij wel een kanttekening bij het 'uitdragen van de eigen levensbeschouwing'. 'Dit klinkt alsof we op school bezig zijn met Evangeliseren en als dat wordt bedoeld met het woord 'uitdragen' dan haken wij als school bij deze omschrijving af.'⁴³

Toch past het Bredius het beste in deze omschrijving van inclusief onderwijs, in de onderbouw krijgen leerlingen alleen les over het Oude en Nieuwe Testament, daarin is geen ruimte opgenomen voor andere godsdiensten. Ook vieren we Pasen en Kerst en geen feesten met een andere religieuze achtergrond. Leerlingen van andere richtingen zijn welkom, maar als een ouder niet wilt dat zijn kind een Bijbel aanschaft en/of gebruikt dan is onderwijs bij ons volgen niet mogelijk. Dus in die zin blijft onze eigen levensbeschouwing richtinggevend, maar zullen wij deze niet opleggen. Niet evangeliseren dus, in de woorden van dhr. Verkade.

Naast de waarheidsclaims waar het Bredius zich toe kan verhouden kan men ook kijken bij welk type school het hoort. De typeringen zijn in de literatuur zeer algemeen omschreven wat het moeilijk maakt om de school in één van de hokjes te plaatsen.

Na de gesprekken die ik gevoerd heb met directieleden, de pr materialen die ik gelezen heb (schoolgids, ouderborchure, publieksverslag) en mijn eigen ervaring van drie jaar werkzaam zijn op het Bredius, plaats ik het Bredius binnen de omschrijving van 'open christelijk' maar meer aan de kant van 'half open' dan 'de christelijke ontmoetingsschool'. Leerlingen van alle overtuigingen zijn welkom op het Bredius, maar er wordt wel verwacht dat er meegedaan wordt aan de christelijke vieringen en de godsdienstlessen. Een 'open christelijke school' heeft wel een gevarieerder lerarenbestand, nu is het niet zo dat alle personeelsleden op het Bredius christen zijn, maar voor zover bekend hebben we geen personeelsleden die een andere godsdienst aanhangen.

⁴² B. Vreeburg, 1993, p.223

⁴³ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 5.5

Hoofdstuk 4 De kerstviering

Afbeelding 3 Mondriaan 'bloeiende appelboom' 1912

Vieren van kerst

Voordat we gaan kijken hoe de identiteit van het Bredius zich verhoudt tot de praktijk van de kerstviering, wil ik eerst argumenten geven voor het vieren van kerst op school.

4.1 Vieren op school

‘Vieringen horen bij het leven. Ze zijn belangrijk op scharnierenmomenten, als we stilstaan bij de ups en downs van het leven. Als we vieren geven we op een rituele manier zin aan bijzondere en belangrijke momenten.’⁴⁴ Zo begint de inleiding van het praktijkboek *Vieren in het voortgezet onderwijs*, een initiatief van de Bond KBVO, Katholiek Beroeps- en Voortgezet Onderwijs. De Bond heeft het initiatief genomen om de praktijk van vieren onder de aandacht te brengen met als doel versterking van beleid en praktijk.

Ook zij, de KBVO, beginnen bij de zin van het vieren. Verder schrijven zij dat vieringen binnen het onderwijs in belangrijke mate bijdragen aan de versterking van de onderlinge betrokkenheid van de school als een gemeenschap. ‘Vieringen zijn een merkbaar aspect van de identiteit van de school: het zijn rituelen waarin een schoolgemeenschap haar identiteit en missie tot uitdrukking brengt.’⁴⁵

Vieren hoort bij het leven en omdat school kinderen wil voorbereiden op het leven, hoort vieren ook thuis op school. Daarbij kunnen vieringen de identiteit van de school versterken en verduidelijken. Hier wil ik een vraag aanhalen, gesteld door Janet Borghuis: ‘De vraag is nu, wat een christen moet met een feest dat zijn godsdienstige inhoud aan het verliezen is. Moet een mens daarover treuren, ertegen vechten of een alternatief bedenken?’⁴⁶ Daarmee is het ook een vraag aan de christelijke school en concreter aan het Bredius. Wat moet het Bredius met een feest dat zijn godsdienstige inhoud aan het verliezen is? Zien ze het met lede ogen aan? Passen ze zich aan en wordt de kerstviering een commercieel feest waar enkel en alleen gezelligheid en luxe opgezocht worden of probeert men weer betekenis te geven aan een feest dat al eeuwen in het teken staat van de geboorte van Jezus Christus. De persoon waar het Bredius de identiteit aan verleent?

4.2 De kerstviering op het Bredius

Op het Bredius wordt ieder jaar kerst gevierd en zoals we in de vorige paragraaf hebben kunnen lezen kan de kerstviering praktijk en beleid versterken en resulteren tot een grotere betrokkenheid. Welk doel heeft het Bredius met de kerstviering? Dit wil ik in deze paragraaf onderzoeken, vervolgens zal ik een overzicht geven van een aantal kerstvieringen die de afgelopen drie jaar op het Bredius is georganiseerd. Als derde punt wil ik weergeven hoe de praktijk van de kerstvieringen door de directie wordt gewaardeerd en welke idealen er binnen de directie zijn. Deze paragraaf wil ik afsluiten met de aandachtspunten die de directie voorziet.

4.2.1 Doel van de kerstviering op het Bredius

Mijn eerste stap om achter het doel te komen dat het Bredius heeft voor de kerstviering, was het raadplegen van documenten die het Kalsbeek heeft opgesteld voor het publiek. Dit zijn de schoolgids, het publieksverslag, de ouderbrochure en een document dat opgesteld is voor sollicitanten. In zowel de schoolgids als het publieksverslag wordt niet gesproken over de kerstviering. Wel staat er een verwijzing in de ouderbrochure, daar staat het volgende: ‘Religieuze

⁴⁴ Bond Katholiek Beroeps- en Voortgezet Onderwijs, onder redactie van E. van Dam, P. de Haan, G. Meulenbeld, B. de Reuver, T. Roumen: *Vieren in het voortgezet onderwijs, Praktijkboek*, Heeswijk, 2006, p.4

⁴⁵ Idem.

⁴⁶ J. Borghuis, *Feestelijk risico. Het religieuze feest en verschraving*, in: *Manieren van Vieren*, Zoetermeer, 1998, p. 30

vorming staat centraal tijdens de godsdienstlessen, de dagopeningen en de vieringen van Kerstmis en Pasen.’ Het document dat uitgaat naar sollicitanten geeft er op de volgende manier aandacht aan: ‘Wij zijn een vormingsgemeenschap, waarin leren en leven samengaat. Het gaat in de school immers niet louter en alleen om kennisproductie. Samenwerken, samen leren en samen leven gaan dagelijks hand in hand. Dagopeningen, Kerst en Pasen zijn voor leerlingen en personeel momenten om stil te staan bij de betekenis ervan voor het persoonlijk leven en handelen.’

Hier wil ik de uitkomsten van de interviews uit hoofdstuk 2 betrekken. Wat direct tijdens het interviewen duidelijk wordt is dat de drie heren vanuit hun eigen kijk op de kerstviering antwoord geven. Als ik vraag aan dhr. Zwaneveld of er een bepaalde visie bestaat op de kerstviering antwoordt hij als volgt: “Ik weet niet of die voldoende eenduidig en gedragen is. Ik heb er zelf wel een visie op...”⁴⁷ Het is goed om hier tijdens het lezen van bewust te zijn dat de antwoorden van meer persoonlijke aard zijn en niet automatisch de visie van de school vertegenwoordigen.

Dhr. Ghajar geeft aan dat het Bijbelse verhaal van belang is tijdens de kerstviering. Het zou niet zo moeten zijn dat leerlingen na vier jaar de school verlaten zonder te weten wat we met kerst vieren, terwijl wij zeggen een christelijke school te zijn. Het Bijbelse verhaal zal dus aan bod moeten komen om leerlingen die kennis bij te brengen. Bij alles wat tijdens de viering aan bod komt moet aan leerlingen uitgelegd kunnen worden wat het met Kerst te maken heeft. Daarnaast is het gevoel dat men bij kerst heeft, het samen zijn, een aspect wat bij het vieren van Kerst hoort. Voor het personeel werkt het samen organiseren en uitvoeren van een kerstviering versterkend. Het is voor leerlingen belangrijk om te zien dat dit met passie gebeurt.⁴⁸

Dhr. Verkade versterkt dit punt, hij stelt dat het onze taak als school is om kinderen voor te bereiden op de samenleving waar ze (hoogst waarschijnlijk) zullen gaan wonen. In deze samenleving zullen ze hun weg moeten leren en deze moeten leren begrijpen.⁴⁹ Daarnaast geeft dhr. Verkade ook aan dat hij het belangrijk vindt dat het personeel aan de kinderen laat zien ergens voor te staan. En dat we met elkaar het kerstfeest vieren, vanuit de brede vorming is het belangrijk dat het geboorteverhaal bekend is, maar belangrijker dan dat is volgens hem het vieren van ruimere begrippen zoals hoop en licht.⁵⁰

Dhr. Zwaneveld benadrukt het doel ‘verbinding’, “het is altijd de relatie van de betekenis van het Bijbelverhaal verbinden aan de betekeniswereld van de kinderen vandaag. Datgeen wat je met het verhaal van kerst beoogt is verschillend of je dat met een 12jarige deelt of met een 17jarige. Elk kind heeft zijn eigen ontwikkelingsperspectief en die relatie moet je blijven zoeken.”⁵¹

Vanuit de gesprekken en hetgeen ik hierboven heb weergegeven kan ik het doel als volgt samenvatten:

Het Bijbelverhaal moet aan kinderen bekend worden gemaakt zodat zij weten wat kerst inhoudt omdat zij daardoor de maatschappij waaraan zij deelnemen weer beter leren begrijpen aangezien deze gevormd is uit een joods-christelijke cultuur. Dit verhaal moet aansluiten bij het ontwikkelingsperspectief van de doelgroep die je voor je hebt, dit zal dus bij een eerste klas anders

⁴⁷ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 8.1

⁴⁸ Interview Dhr. Ghajar, uitspraak 8.2, 9.1, 9.4

⁴⁹ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 4.4

⁵⁰ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 8.1, 9.1

⁵¹ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 9.1

zijn dan bij een examenklas. Naast het cognitieve aspect is het gevoel van samenzijn en samen vieren een belangrijk doel en het samen als personeel organiseren van de kerstviering versterkt de betrokkenheid waar naar gestreefd wordt.

4.2.3 Praktijk van de kerstviering op het Bredius

Om uiteindelijk tot de beantwoording van de hoofdvraag te kunnen komen, *Hoe verhoudt de levensbeschouwelijke identiteit op het Bredius, zoals omschreven door de directie, zich tot de praktijk van de kerstviering?*, zal ik aan de hand van inbreng van verschillende teams een omschrijving van de kerstviering geven. Zoals eerder genoemd kies ik hiervoor de kerstvieringen uit de periode 2009-2011.

Ik kies ten eerste voor deze periode omdat er een grote omslag heeft plaats gevonden tussen 2009 en 2010. De kerstviering van 2009 is de laatste schoolbrede viering geweest. Na deze viering heeft de directie besloten dat de viering niet meer door één commissie georganiseerd werd voor de hele school, maar elk team organiseerde zijn eigen viering. Ik heb de verschillende teams gevraagd om in kaart te brengen wat zij de afgelopen twee jaar met kerst hebben gedaan wat in de volgende paragrafen terug is te lezen.

Ten tweede ben ik werkzaam sinds 2009 en is dit de eerste kerstviering geweest die ik heb meegemaakt. Ik hoef dus niet alleen af te gaan op de ervaringen van anderen, maar ben zelf aanwezig geweest bij de viering.

4.3 Kerstviering 2009

De kerstviering van 2009 werd voor het grootste gedeelte vormgegeven door de kerst- en paascommissie die bestond uit twee docenten.

Vanuit de directie kregen ze een aantal richtlijnen mee, zo was de hoeveelheid tijd die beschikbaar was voor de kerstviering bekend als ook het budget en het was de bedoeling dat er 'een link' naar het geloof moest zijn. Wat die link moest zijn werd niet nader uitgelegd.

De commissie heeft voor deze kerstviering op het Bredius Jo de Rijck uitgenodigd, een Vlaamse en christelijke cabaretier en kindertheatermaker.

Helaas sloot het theater niet aan bij de doelgroep. Veel grappen waren te moeilijk en ik moet er ook bij vermelden dat Jo de Rijck gewend is om voor vooral christelijk publiek te spelen wat bij ons niet het geval is. Tenminste, we hebben christelijke leerlingen, maar zij vormen een minderheid. Daarbij moest Jo de Rijck zijn programma inkorten, omdat zijn show te lang was voor de tijd die op school aan de viering besteed mocht worden, wat nadelig effect kan hebben gehad op het overbrengen van zijn boodschap.

Naast de aulaviering die door de commissie was georganiseerd hield elke mentor in samenwerking met het team (waaronder ik) nog een paar uur over om met zijn klas te vullen. Dit werd zonder uitzondering gedaan met gezamenlijk eten en/of film kijken. We hebben als team de koppen bij elkaar gestoken en samen voor een invulling gekozen in plaats van elke mentor voor zichzelf. We hebben op het binnenplein een ontbijt voor de eersteklassers en een lunch voor de tweedeklassers gehouden. Daarnaast hebben we de film Bruce Almighty gekeken. Deze film zit barstensvol aanknopingspunten voor levensbeschouwelijke vragen en gesprekken. Ik had voor de mentoren deze vragen voorbereid, helaas was er geen tijd meer voor nabespreken van de film. De leerlingen hebben dus alleen de film gekeken.

4.4 Kerstviering 2010

Sinds schooljaar 2010-2011 worden de kerst- (en paas) vieringen georganiseerd door de verschillende teams. Het Bredius heeft meer dan 1250 leerlingen, om toch een bepaalde mate van intimiteit te ervaren is deze grote school onderverdeeld in kleinere teams. Zo zijn de onder- en bovenbouw natuurlijk gesplitst en verder zijn de teams onderverdeeld in niveau (onderbouw) en richting (bovenbouw).

In totaal zijn dit 3 onderbouwteams en 7 bovenbouwteams. Al deze 10 teams hebben nu de verantwoordelijkheid gekregen over hun eigen kerstviering. De teams organiseren naar eigen inzicht de kerstviering, deze leggen ze voor aan hun directielid en vereiste is dat er een link moet zijn naar het Bijbelverhaal.

Om een beeld te krijgen van de verschillende vieringen en de diversiteit tussen verschillende teams wil ik een aantal vieringen hieronder weergeven. Dit heb ik gedaan met behulp van input van de teams.

4.4.1 Viering kt team (onderbouw)

De viering van het kt team begon al een aantal weken voor de daadwerkelijke kerstviering. Aan de hand van een enquête onder de leerlingen hebben we besloten een inzamelingsactie te houden. We hebben 4 weken lang producten ingezameld voor de voedselbank.

Op de vrijdag van de kerstviering hebben we met alle kt leerlingen, dit zijn er ongeveer 275, een aulaviering gehad met het thema 'omzien naar elkaar'. Tijdens de viering hebben een aantal leerlingen seculiere kerstliederen gezongen en het lied *Nooit meer een morgen* van Marco Borsato, de uitvoering met Ali B, is gezongen. Verder waren er vrijwilligers van de voedselbank aanwezig die een verhaal hebben verteld en duizenden producten in ontvangst hebben genomen.

Ik heb kort iets gedeeld in de aula over het thema *omzien naar elkaar*. Naast de aulaviering hebben de mentoren met de klas gegeten.

4.4.2 Viering LWOO team

Het LWOO team heeft de weken voorafgaand aan kerst ook advent gevierd met de leerlingen. Hiervoor hadden ze het adventsproject van de Zoutkorrel⁵² gebruikt. Zo kon elke morgen begonnen worden met het adventsproject. Er was gezorgd dat alle docenten die het eerste uur lesgeven aan een klas in het bezit waren van 4 waxinelichtjes (op batterijen).

Tijdens de kerstviering zelf werd het traditionele kerstverhaal verteld. Het thema van de viering was Blijdschap. De docenten hadden een boekje gekregen met daarin verschillende kerstverhalen en een opzet voor de viering. Ter ondersteuning van het verhaal konden de docenten gebruik maken van een powerpoint. Voor de powerpoint was gebruik gemaakt van platen uit een boek.

Daarna mochten leerlingen een kerstkaart maken voor een ander. De kaart mocht worden gemaakt voor iemand die zij kennen. De enveloppen werden voorzien van een adres en door ons opgestuurd. De leerlingen mochten ook hun kaart geven aan iemand die ze niet kennen. De kaarten die voor een onbekende waren gemaakt, werden aan het eind van de dag verzameld en door een docent naar het ziekenhuis en verzorgingstehuis gebracht.

Wie klaar was met de kerstkaarten voordat de tijd om was kon kiezen uit het kijken van *Shrek*, werkbladen maken of helpen met het voorbereiden en klaarzetten van de lunch waarmee de viering werd afgesloten.

4.4.3 Viering handel en administratie (bovenbouw)

⁵² De zoutkorrel is een uitgave in magazine vorm waarmee docenten dagopeningen kunnen houden met de klas. Naast dagopeningen ontwerpen zij ook vieringen om binnen het onderwijs te gebruiken.

De mentoren hebben ieder apart een les besteed aan kerst, elke mentor van de afdeling handel en administratie heeft dit op zijn eigen manier ingevuld, waarvan de precieze invulling niet meer bekend is.

Verder is er met alle leerlingen samen een kerstquiz gespeeld en hebben de leerlingen gezamenlijk in de aula gegeten.

4.4.4 Kerstviering 3T (bovenbouw)

3T is met kerst naar de bowlingbaan geweest en heeft hier gezellig een uur met elkaar doorgebracht.

4.4.5 Kerstviering 4T (bovenbouw)

Alle mentoren hebben met hun eigen klas kerst gevierd. Dit deed iedereen naar eigen inzicht, hiervoor is niet een vooropgezet plan gemaakt, behalve dat met elkaar was afgesproken dat er een kerstboodschap aan gekoppeld moest worden. De vieringen waren zeer gevarieerd. Er zijn films gekeken, het kerstverhaal is verteld op een W.G. van de Hulst wijze waarbij de mentor leerlingen liet ervaren hoe hij vroeger kerst vierde. Het plan was om dit achteraf met elkaar te evalueren om ook voordeel te halen uit elkaars ervaringen maar dit is door tijdgebrek niet meer gelukt.

4.5 Kerstviering 2011

De verschillende teams die hierboven genoemd zijn hebben de kerstviering in 2011 redelijk gelijk gehouden aan die van het eerste jaar. Hier en daar zijn een aantal dingen aangepast, hieronder de verschillen.

4.5.1 KT team

Dit jaar zijn er twee goede doelen gekozen. De eerste klassers gingen weer inzamelen voor de voedselbank en de tweede klas ging aan de slag met de actie *schoenmaatjes* van Edukans. Dit jaar was er geen gezamenlijke aulaviering, de mentoren vierden het met hun eigen klas en een vrijwilliger van de voedselbank en Edukans ging de klassen rond om de leerlingen te bedanken en iets over het goede doel te vertellen. Dit jaar werd er wel met alle eerste klassen en daarna alle tweede klassen samen gegeten.

4.5.2 LWOO team

Het LWOO team heeft de viering gelijk gehouden. Het eerste jaar deed niet elke docent de adventsviering, daar werd dit jaar meer aandacht aan besteed.

4.5.3 Handel en Administratie

De viering van de afdeling handel en administratie werd uitgebreid met een sociaal aspect. Met de leerlingen hebben ze gekookt en vervolgens het eten uitgedeeld via het leger des heils.

4.5.4 Kerstviering 3T

De collega's die de kerstviering van 3T hebben georganiseerd, hebben gezorgd voor een gevarieerd aanbod. Er moesten zowel taken gedaan worden zoals het gereedmaken van de aula, maar er werd ook een filmpje getoond en een dansworkshop aangeboden. Een overzicht van alle onderdelen:

- Tafelkleed met kerstwensen maken
- Klaarzetten van de aula
- Filmpje: 12 days of christmas
- Menukaarten maken

- Versieringen maken en ophangen
- Soep en salades maken
- Dansworkshop olv Roberto da Costa

De verschillende onderdelen kwamen 's middags tijdens het zesde en zevende lesuur aan bod. 's Avonds waren de leerlingen in de aula welkom om samen te eten, de maaltijd werd vooraf gegaan door een kersttoespraak van de adjunct van 3T waarbij het Bijbelverhaal werd betrokken.

4.5.5 Kerstviering 4T

4T heeft de weken voor kerst geld ingezameld voor serious request. Een goede doelenactie van radio 3fm waarin dj's opgesloten zitten in een glazen huis om zo geld op te halen.

De leerlingen van 4T hebben ruim €3.610,83 opgehaald. Een deel van de leerlingen mocht dit geld naar het glazen huis brengen. Dit was op donderdagmiddag. Op vrijdagochtend is er film gekeken met de leerlingen en hebben ze samen gegeten.

4.6 Waardering van de praktijk van de kerstviering door de directie

De viering zoals deze drie jaar geleden is gevierd, dus één centrale viering voor alle leerjaren, is vervangen door vieringen die per team worden georganiseerd. Het nadeel van de centrale viering is dat je minder rekening kan houden met de verschillende ontwikkelingsperspectieven van leerlingen. Zoals dhr. Zwaneveld stelt: "Ik vind datgeen wat je met het verhaal van kerst beoogt dat dit verschillend is of je dat met een 12-jarige of een 17-jarige deelt."⁵³ De ervaring was dat deze aansluiting bij de ontwikkeling van de leerling verloren ging bij een viering die voor alle leerjaren gelijk was. Daarbij werd bij een centrale viering altijd iemand ingehuurd. Dan bereik je volgens dhr. Ghajar niet de betrokkenheid die ontstaat wanneer er in een kleinere groep wordt gevierd, pas dan ontstaat wat hij zegt 'echt het gevoel'.⁵⁴

Als ik vraag of de vieringen de afgelopen twee jaar aansloten bij de identiteit van de school krijg ik positieve reacties. De reactie van dhr. Verkade vat het mijn inzien duidelijk samen: "In algemene zin kan ik zeggen van wel. De belangrijke componenten zijn wel vertegenwoordigd, iets voor een ander betekenen aan de ene kant en wat er is gebeurd met kerst aan de andere kant. Die beide componenten zijn er wel in verweven, dan heb je die identiteit wel te pakken."⁵⁵

4.7 Idealen ten aanzien van de kerstviering vanuit de directie

Tijdens de interviews kwam er bij het bespreken van de kerstvieringen ook aan bod welke ideeën en idealen de directieleden hadden ten aanzien van de kerstviering. Soms spreken deze idealen elkaar tegen, ik wil een keer extra benoemen dat de uitspraken in de interviews vaak persoonlijk zijn en dan niet de algehele visie van de directie weerspiegelen.

Zo geven dhr. Zwaneveld en dhr. Verkade een tegenover elkaar staand ideaal. Voor dhr. Zwaneveld is de huidige vorm een vorm die aansluit bij zijn eigen ideeën, door per team een viering te organiseren houdt je het dicht bij de leerling en passend bij zijn leeftijd⁵⁶, terwijl dhr. Verkade aangeeft dat hij

⁵³ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 9.1

⁵⁴ Interview Dhr. Ghajar, uitspraak 7.1

⁵⁵ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 8.4

⁵⁶ Interview Dhr. Zwaneveld, 9.4, 9.5

stiekem in zijn hart een viering met 1230 leerlingen in een grote kerk het allermooist zou vinden.⁵⁷ Alle drie de heren geven aan dat zo'n grote viering niet meer past in deze tijd omdat leerlingen dit niet meer gewend zijn en dit niet meer aankunnen. Het dwingt de docent ook in de rol van toezicht- en ordehouder.

Wat in alle interviews terugkomt is de wens en het verlangen naar betrokkenheid van al het personeel bij het vieren. Voor deze laatste twee jaar werd de viering georganiseerd door een commissie van twee leden. Dit is het eerste verlies vertelt dhr. Zwaneveld omdat de identiteit dan van een groep deskundigen komt, terwijl al het gedrag tot onze identiteit leidt. "En als je dat gedrag en die verantwoordelijkheid, bewustwording en ook invulling allemaal kunt verdelen dan ben je op z'n sterkst."⁵⁸ Dit kom ik ook bij dhr. Ghajar tegen als hij spreekt over betrokkenheid en de kracht die van de teams uit gaat.⁵⁹ En ten slotte ook dhr. Verkade die de hoop uitspreekt dat in de loop van jaren iedere collega betrokken is bij de kerstviering.⁶⁰

Dhr. Ghajar en dhr. Verkade verwachten hierbij allebei van hun personeel dat zij vorm kunnen geven aan de kerstviering. Het personeel moet op de hoogte zijn van wat Kerst is en dit handen en voeten kunnen geven, als dat niet zo is dan zal dat snel bijgeleerd moeten worden want, en hier is dhr. Ghajar duidelijk in zijn opvatting "wat doe je hier anders?"⁶¹ Je moet op zijn minst aan leerlingen kunnen uitleggen wat gelovig zijn en Kerst inhouden. Dhr. Zwaneveld is hier voorzichtiger in. Hij geeft aan dat hij het zich goed kan voorstellen dat sommigen verlegenheid hebben of ze dat wel zouden kunnen en het moeilijk vinden terwijl anderen er hun hand niet voor omdraaien. "Naar mate het verplichtende dichterbij de individuele mens komt krijg je ook met weerstand te maken."⁶² Wat niet wilt zeggen dat dhr. Zwaneveld niet het ideaal deelt dat alle docenten hun betrokkenheid tonen bij het organiseren en vieren van kerst. Zoals eerder in deze paragraaf aan bod kwam stelt hij dat al het gedrag samen tot onze identiteit leidt en door die samen te delen ben je op zijn sterkst.

Je moet proberen om leerlingen te raken dat je ze even bij hun hart hebt, soms lukt dat in een les, soms tijdens een één op één gesprek of tijdens een dagopening, maar ik denk dat dit ook het heilige streven moet zijn bij een kerstviering.

Wat tijdens het interview met dhr. Verkade verder als ideaal naar voren komt is een actievere rol van de leerlingen tijdens kerst waarbij ze mee gaan nadenken over het vormgeven van de kerstviering

en de uitvoering daarvan. Ter inspiratie wil ik het hierboven staande citaat van dhr. Verkade extra belichten waar een verlangen ligt voor het vieren van kerst met leerlingen.⁶³

4.8 Aandachtspunten voor de kerstviering vanuit de directie

Naast de doelen, verwachtingen en idealen zijn er natuurlijk ook aspecten aan de kerstviering en de organisatie daarvan die een aandachtspunt en soms ook een punt van zorg zijn voor de directieleden. Het is belangrijk dat de vieringen professioneel geëvalueerd worden om te kijken of de viering die we

⁵⁷ Interview Dhr. Verkade, 9.2

⁵⁸ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 7.3, 2.1

⁵⁹ Interview Dhr. Ghajar, uitspraak 9.2, 9.3

⁶⁰ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 9.1, 9.4

⁶¹ Interview Dhr. Ghajar, uitspraak 5.1

⁶² Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 7.2

⁶³ Interview Dhr. Verkade, uitspraak 9.7

hebben georganiseerd ook past. Het gevaar is anders dat het een automatisme wordt. Zowel dhr. Zwaneveld als dhr. Ghajar waarschuwen daarvoor, dat het niet iets wordt wat jaar in jaar uit herhaald wordt zonder kritisch met elkaar te kijken of het doel nog gediend wordt.⁶⁴ In het interview geeft dhr. Zwaneveld aan dat het niet zo gek zou zijn om als directie de buitenste lijnen van het speelveld aan te geven waarbinnen de teams aan de slag kunnen gaan.⁶⁵ Belangrijk is volgens dhr. Ghajar dat in de gaten wordt gehouden dat de viering wel een bepaald christelijk gehalte heeft, anders kun je het afdoen met een kerstontbijt maar dan weten kinderen nog steeds niet waarom we Kerst vieren. Bij alles wat je doet moet je leerlingen kunnen uitleggen wat dat te maken heeft met Kerst aldus dhr. Ghajar.⁶⁶

⁶⁴ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 9.6, Dhr. Ghajar, uitspraak 9.3

⁶⁵ Interview Dhr. Zwaneveld, uitspraak 9.8

⁶⁶ Interview Dhr. Ghajar, uitspraak 8.2

5 Conclusie en aanbevelingen

Conclusie

Nu we aan het einde van het onderzoek zijn gekomen is het goed om terug te gaan naar de hoofdvraag, hoe verhoudt de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius zich tot de praktijk van de kerstviering?

De kerstviering maakt de identiteit van het Bredius naar buiten zichtbaar, naar ouders en leerlingen maar ook door berichten in de regionale krant naar de omgeving van de school en is daarmee een typerende en kenmerkende eigenschap van het Bredius. Dan is het opvallend dat de praktijk van de kerstviering op een inductieve wijze, van onderaf, bepaald wordt en niet via de deductieve benadering waarop volgens de directie de identiteit van de school tot stand komt.

Het Bredius heeft geen personeelsbestand met een zelfde achtergrond en waarbij alle neuzen dezelfde kant op staan. Daarom zet de directie zich in om de christelijke identiteit, de bestaansreden van het Bredius, te bewaken en te beschermen door van bovenaf te bepalen wat die identiteit is. Kijkend naar de kerstviering constateer ik dat er vanuit de directie geen gezamenlijke visie bestaat op de kerstviering. In de interviews geven de drie heren op mijn vraag naar het doel van de kerstviering allemaal hun persoonlijke idee. Hoe kan men dan verwachten dat de teams de kerstviering weten te organiseren op een manier die past bij de levensbeschouwelijke identiteit van de school wanneer hun eigen, misschien wel afwijkende visie op de kerstviering leidend is in plaats van een gezamenlijke visie vooraf gegeven door de directie?

In de interviews wordt wel duidelijk dat vanuit de brede vorming het belangrijk wordt gevonden dat tijdens de kerstviering het geboorteverhaal wordt verteld, maar nog belangrijker zijn ruimere begrippen als hoop en licht. Ook waardeert de directie het als leerlingen zich inzetten voor de medemens, zoals via een inzamelingsactie voor de voedselbank of het glazen huis is gedaan. De praktijk van de kerstvieringen van 2010 en 2011 wordt door de directie gewaardeerd, want de zojuist genoemde aspecten zegt men terug te vinden in de vieringen.

Dit klopt als we alle vieringen die georganiseerd zijn op een hoop gooien, maar bekijken we de vieringen los van elkaar dan blijkt dat dit niet bij elke viering het geval is. Zo heeft bijvoorbeeld in 2010 het team dat verantwoordelijk was voor de kerstviering van 3 T een uur bowlen met de leerlingen georganiseerd. In plaats van het geboorteverhaal, omzien naar een ander of thema's als hoop en licht hebben zij zich meer gericht op gezelligheid en samenzijn. Er is een wildgroei ontstaan van kerstvieringen die zo uiteenlopend is van vorm en inhoud dat het niet mogelijk is dat al deze vieringen een vertaling zijn van de identiteit van de school.

Mijn laatste conclusie heeft te maken met de verwachtingen vanuit de directie naar het personeel als het gaat om de kerstviering. De verwachtingen liggen niet op één lijn. Dhr. Verkade en Dhr. Ghajar verwachten van docenten dat zij in staat moeten zijn om een kerstviering te organiseren en uit te voeren. Dhr. Zwaneveld ziet juist de verlegenheid die kan ontstaan bij het personeel en ook de weerstand kan toenemen wanneer het verplichtende dichterbij de individuele mens komt te liggen.

Aanbevelingen

Op basis van de gemaakte conclusies wil ik tot de volgende aanbevelingen komen.

Ten eerste adviseer ik de directie om tot duidelijke doelstellingen te komen ten aanzien van kerst. De directieleden geven het aan dat het armoede zal zijn wanneer een leerling niet weet wat we met kerst vieren en het alleen om gezelligheid draait. Als er naar gevraagd wordt bestaan er wel doelstellingen voor de kerstviering: het geboorteverhaal moet bekend zijn, er moet een verbinding zijn tussen de betekenis van het Bijbelverhaal naar de betekeniswereld van de kinderen vandaag, omzien naar de medemens door bijvoorbeeld het organiseren van een inzamelingsactie en het behandelen van ruimere begrippen zoals hoop en licht. Deze doelen zijn nergens geformuleerd en zijn ook nog niet breeduit gedragen.

Ik raad de directie op het Bredius aan om een format te ontwikkelen aan de hand waarvan het personeel de kerstviering kan organiseren en uitvoeren. Dan blijven ze trouw aan de deductieve opvatting waar men waarde aan hecht. Het format beknot de vrijheid en de creativiteit van de teams niet, het zijn de lijnen om het speelveld die ervoor zorgen dat de kerstviering een herkenbare uiting is van de levensbeschouwelijke identiteit van het Bredius. Het zorgt ervoor dat we weten wat we doen, waarom we dat doen en dat we het goed doen. Zo heb ik in hoofdstuk 4 beschreven hoe vieringen een merkbaar aspect zijn van de identiteit van de school: het zijn rituelen waarin een schoolgemeenschap haar identiteit en missie tot uitdrukking brengt. Vieren hoort bij het leven en omdat school kinderen wil voorbereiden op het leven, hoort vieren ook thuis op school. Daarbij kunnen vieringen de identiteit van de school versterken en verduidelijken. Ik daag de directie uit om te onderzoeken wat hun doel is met de kerstviering. En wat moet het Bredius met een feest dat zijn godsdienstige inhoud aan het verliezen is? Zien ze het met lede ogen aan? Passen ze zich aan en wordt de kerstviering een commercieel feest waar ze enkel en alleen gezelligheid en luxe opzoeken of probeert men weer betekenis te geven aan een feest dat al eeuwen in het teken staat van de geboorte van Jezus Christus. De persoon waar we onze identiteit aan verlenen?

Ten tweede adviseer ik om verder onderzoek te doen naar de beleving en mogelijkheden bij het uitvoerende personeel. Er wordt gesteld dat het personeel in staat moet zijn om zelf handen en voeten te geven aan het vieren van kerst. Is dit in de praktijk ook zo?

Ten derde wil ik nog twee praktische aanbevelingen doen. Door de interviews heen wordt aan de ene kant duidelijk dat de directie belang hecht aan het kennen van de Bijbelverhalen. Deze moeten aan bod komen tijdens de vieringen. Aan de andere kant wordt gezegd dat samen zijn, kinderen bij hun hart raken, thema's als hoop en licht en iets betekenen voor een ander ook belangrijke ingrediënten zijn. Daarom zou ik adviseren om de adventstijd te gebruiken om leerlingen het Bijbelverhaal te leren kennen. 'In het kader van de culturele ontwikkeling van leerlingen is het belangrijk dat ook aan de achtergrond van de feesten aandacht wordt besteed. De lessen ter voorbereiding op feestdagen (bijvoorbeeld tijdens advent) kunnen dan ook in het teken staan van de religieuze, culturele en historische achtergrond.'⁶⁷ De kerstviering kan gebruikt worden om thema's als licht, hoop, naastenliefde en samenzijn te behandelen.

Als tweede praktische aanbeveling zou ik de directie op het hart willen drukken om het personeel meer te begeleiden in het vieren van kerst. Ik raad aan om hier handvatten voor aan te reiken. Een

⁶⁷ www.inspiratietoolkit.nl

plank in de mediatheek met sleutelverhalen en gedichten, bundels met vieringen, studiedagen beginnen met een overdenking die je bij leerlingen zou kunnen doen ter inspiratie, oefening en aanmoediging. Een workshop waarin je met elkaar kunt leren hoe je een viering kunt organiseren van bijvoorbeeld het levensbeschouwelijk centrum in Leeuwarden (bijlage 3) zou ik zeer waardevol vinden.

6 Reflectie

Zoals alle werkstukken die zijn gemaakt voor de opleiding is ook deze niet compleet zonder reflectie en aangezien dit werk de kroon op de studie is zet ik deze reflectie uiteen in drie delen te weten de methodische reflectie, de theologische reflectie en de persoonlijke reflectie.

Methodische reflectie

Mijn eerste stap in het onderzoek was het doen van literatuurstudie. Of in elk geval, een poging daartoe. Een onderwerp als identiteit biedt een zeer breed scala aan zoekresultaten waardoor ik door de bomen het bos niet meer zag. Ik heb de hulp ingeschakeld van twee mensen die zeer thuis zijn binnen dit onderwerp, Taco Visser van de besturenraad en Arda de Boer van het Centrum voor Levensbeschouwing, die mij geholpen hebben om mijn gedachten en ideeën op een rijtje te krijgen en mij vervolgens een duwtje in de juiste richting hebben gegeven.

Pas na de nodige literatuurstudie ben ik de onderzoeksopzet gaan schrijven met daarbij Baarda als kompas. Het schrijven en vooral bijschaven van de onderzoeksopzet heeft mij de nodige moeite gekost, maar toen deze eenmaal af en goedgekeurd was lag er wel een prachtig format waaraan ik mijn onderzoek kon ophangen. Al kwam dat besef niet meteen.

Het literatuuronderzoek was ontzettend interessant en heeft me rijker gemaakt maar ik verloor mezelf er soms ook in. Daarom heb ik mijn deelvragen steeds heel streng naast de boeken gelegd en als de leesstof niet tot een antwoord op één van de deelvragen leidde moest ik stoppen met lezen, soms makkelijker gezegd dan gedaan.

De literatuurstudie heb ik vervolgens gebruikt om te komen tot de interviews.

Voordat ik mijn respondenten ging interviewen heb ik eerst het literatuuronderzoek aan de hand van de deelvragen in mijn onderzoeksopzet uitgevoerd. De gevonden informatie uit dit onderzoek heeft samen met de deelvragen geleid tot de topics die aan bod zouden komen tijdens de interviews. In de bijlage zijn deze topiclijst, de deelvragen plus onderwerpen die ter sprake moesten komen, toegevoegd.

Naar aanleiding van de colleges die ons hebben voorbereid op het doen van onderzoek en het handboek dat we hebben moeten gebruiken heb ik besloten een gedeeltelijk gestructureerd interview af te nemen.⁶⁸ Dit betekent dat de onderwerpen, maar ook de belangrijkste vragen vastliggen. Ook had ik voor mezelf een bepaalde logische volgorde bepaald, maar deze lag niet vast. Ik heb deze vorm gekozen omdat ik de antwoorden van de directieleden op de deelvragen en topics noodzakelijk vond voor mijn onderzoek. Interviewen is niet mijn sterkste kant omdat ik me nogal druk kan maken over de vragen die ik moet stellen en hoe ik ze moet stellen. Het gevaar bestaat dan dat ik meer aan het nadenken ben over de vragen die ik moet stellen dan dat ik luister naar de antwoorden van mijn respondent. Op deze manier creëerde ik meer rust voor mezelf en had ik meer vrijheid om door te vragen wanneer ik dat nodig achtte.

Ook aan deze manier kleven nadelen en die ontdekte ik pas goed toen ik mijn interviews aan het verwerken was, er is een aantal momenten geweest dat ik mij toch heb laten beperken door de vooropgestelde vragen en belangrijke bruggetjes niet over ben gegaan. Al weet ik niet of het mogelijk

⁶⁸ Baarda, D.B., de Goede, M.P.M., & Teunissen. *Basisboek kwalitatief onderzoek : handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen, 2005, p.235

was om uitgesproken te raken, voor de interviews had ik per respondent een uur uitgetrokken en ik heb deze tijd zo goed mogelijk benut.

De eerste stap van het verwerken van de interviews is de datapreparatie geweest.⁶⁹ Hiervoor heb ik de interviews woord voor woord uitgetypt en een eerste schifting gemaakt in de relevantie van de tekst. Reacties die niet relevant waren voor mijn onderzoek heb ik hierin geschrapt. Vervolgens kwam ik bij misschien wel mijn grootste worsteling van het onderzoek doen, het labelen.⁷⁰ Het doel van labelen is dat je het onderzoeksmateriaal reduceert, overzichtelijk maakt en thematiseert. Van te voren begreep ik niet goed het belang van het labelen en aan het begin heb ik af en toe de laptop het raam uit willen kieperen. Maar gaandeweg begon de waarde ervan steeds duidelijker te worden. Het labelen zorgde ervoor dat ik de interviews volledig analyseerde, zaken die me niet opvielen tijdens het gewoon doorlezen van de interviews bleken van grote waarde voor het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag. Het werd ook meteen akelig duidelijk waar ik de grootste steken heb laten vallen, maar het heeft me uiteindelijk geholpen om een volledig antwoord te krijgen op mijn vragen waar ik zonder labelen belangrijke informatie had gemist.

Het lastige, en daar waarschuwt het handboek ook voor, was dat ik soms zaken uit hun context dreigde te halen. Hier moest ik zeer alert op zijn zodat ik de respondenten niet ineens zou laten buiksprenken. Aan de hand van de labels heb ik de interviews kunnen verwerken voor het onderzoek.

De literatuurstudie en de interviews hebben uiteindelijk geleid tot schrijven van de conclusie en de aanbevelingen, die ik met behulp van mijn begeleidster heb aan kunnen laten sluiten bij het onderzoek.

Theologische reflectie in relatie tot het hermeneutisch criterium

Het hermeneutisch criterium van deze opleiding is: “De beroepsbeoefenaar heeft de competentie om enerzijds Bijbel en christelijke traditie en anderzijds mens(en) en de huidige samenleving in hun onderlinge betekenisvolle samenhang te vertolken met en voor de doelgroep.”

Ik denk dat daar een zoektocht is bij de directie. In de interviews komt naar voren dat met de kerstviering stil gestaan moet worden bij de christelijke traditie en het Bijbelse kerstverhaal aan de ene kant, maar ook het verlangen om leerlingen in hun hart te raken aan de andere kant. Het onderzoek stopt eigenlijk voordat het vertolken aan bod is gekomen, dit zal de volgende stap zijn in het in de praktijk brengen van dit onderzoek. Ik hoop daarin een actieve rol te mogen spelen om een verbinding te slaan tussen die traditie en de leefwereld van de leerlingen.

Op dit punt wil ik extra aandacht geven aan de bomen die door het onderzoek verbeeld hebben wat ik zo moeilijk vond om te verwoorden. Voorafgaand aan de eerste drie hoofdstukken heb ik schilderijen van Mondriaan gebruikt. Het zijn alle drie bomen die van een letterlijke weergave vervagen naar een eigen interpretatie. Voor mijn gevoel vertaalt dit de verschillende verlangens die ik bij de directie proef als het gaat om de kerstviering. Aandacht voor het letterlijke, het Bijbelverhaal, maar ook ruimte voor de eigen interpretatie van zowel de teams als voor de leerlingen. Zo moet er misschien ook een moment zijn in de viering dat leerlingen even zelf hun gang kunnen

⁶⁹ Baarda, D.B., hoofdstuk 10

⁷⁰ Baarda, D.B., hoofdstuk 11

gaan, hun eigen gedachten kunnen hebben, dus niet alleen de letterlijke boom, maar ook een stuk abstractie. Het cognitieve doel is goed, de letterlijke boom moeten we niet kappen want alleen in symboliek kunnen we leerlingen kwijtraken, maar het verbindende of onuitgesprokene moet er ook zijn omdat dit het doel van de brede vorming dient.

Daarnaast is het beeld van bomen voor mij persoonlijk, maar zeker in relatie tot mijn beroep een bron van inspiratie. Het geworteld zijn, gevoed worden en staan waarin ik geloof. Mijn wortels waren in het begin wat zwak omdat ik vooral mijn best deed iedereen in zijn waarde te laten en niet mijn mening op te leggen. Nu zie ik dat mijn leerlingen het veel prettiger vinden als ik duidelijk laat zien wie ik ben en zij zich daartoe kunnen verhouden. Omdat ik mijn wortels nu diep in de grond heb zitten kan ik ook tegen een stootje en dat zien mijn leerlingen, ze kunnen eerlijk tegen me zijn en hun twijfels en weerstand uitspreken. Voor de duidelijkheid, ik leg nog steeds mijn mening niet op, maar ze hoeven ook niet te gissen wat voor een boom ik ben.

Ook heb ik erg gezocht en ben ik eigenlijk nog steeds aan het zoeken wat mijn rol als godsdienstdocent nog meer is dan alleen de godsdienstlessen geven. Taco Visser pleit in de *Narthex*⁷¹ voor een identiteitscoördinator, een expert op gebied van religie en zingeving die de aandacht voor identiteit waarborgt. Dit zou een goede taak voor de godsdienstdocent kunnen zijn. Terwijl tijdens de interviews het verlangen door de directie werd uitgesproken dat identiteit en vieren niet alleen taken van de godsdienstdocent zijn, maar waar iedereen aan meewerkt. Dus naast het competent zijn wil ik deze kwaliteiten ook daadwerkelijk inzetten. Niet alleen woorden maar ook daden. Hiermee zou ik een rol kunnen spelen in de verbinding die dhr. Zwaneveld zoekt als hij het heeft over de relatie van de betekenis van het Bijbelverhaal naar de betekeniswereld van de kinderen vandaag. Het zoeken naar en het leggen van die verbinding zie ik als een persoonlijke opdracht.

Persoonlijke reflectie

Ik heb met plezier gewerkt aan dit onderzoek. Ik ben wel tot de ontdekking gekomen, of eigenlijk de bevestiging, dat ik iemand ben voor de grote klussen. Ik vind het leuk om dingen aan te pakken en op te zetten, maar zodra het om de details gaat, dan begin ik het moeilijk te krijgen. Het bijschaven en de puntjes op de 'i' vond ik dan ook het lastigste van het hele onderzoek doen.

Waar ik me verder in wil ontwikkelen is het doen van interviews. Tijdens het verwerken van de interviews had ik een aantal momenten waar ik mezelf voor mijn kop kon slaan dat ik niet door had gevraagd. Bij de interviews heb ik wel steken laten vallen, al moet ik mezelf wel nageven dat ik na elk interview groeide en weer leerde van fouten uit het vorige interview.

Maar dit sluit ook aan op het meest frustrerende van onderzoek doen, de keuzes die je moet maken. Ik heb eigenlijk maar een klein aspect van dit interessante onderzoek behandeld en het kost me de nodige moeite om het op een gegeven moment los te laten.

⁷¹ T. Visser, *Narthex*, p. 18

Literatuurlijst

- Bakker, C., (2004) *Demasqué van het christelijk onderwijs? Over onzin en zin van een adjectief*. Utrecht: Faculteit Godgeleerdheid, Universiteit Utrecht.
- Bakker, C. en Rigg, E., (2004) *De persoon van de leerkracht, tussen christelijke schoolidentiteit en leerlingendiversiteit*. Zoetermeer: Meinema.
- Bakker, C., Berg, B. van den, Broers, A., Fortuin-Spek, C. van der, Kalsky, M., Roemer, J., Wassink, H. (2012) *Identiteit in beweging, Essays en verhalen over schoolontwikkeling*, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort.
- Berg, B. van den, (2011) *Onze school is een verhaal, Identiteit als kwaliteit*. Meppel: CPS onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort.
- Dam, E. van, Haan, P. de, Meulenbeld, G., Reuver, B. de, Roumen, T. (2006) *Vieren in het voortgezet onderwijs Praktijkboek*. Bond Katholiek Beroeps- en Voortgezet Onderwijs, Den Haag.
- Dupont, J., *Identiteit is kwaliteit, de identiteitstheorie van Paul Ricoeur als voorstudie van een verheldering van de identiteit van katholieke basisscholen in Nederland*. Hoofddorp: Uitgeverij Damon.
- Hardeveld, G. van, (2003) *Bijzonder bekwaam, keuzeprocessen van leraren voor identiteitsversterkende bekwaamheden in het protestants-christelijk basisonderwijs*. Academisch proefschrift, Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.
- Kersten, T., (2002) *Schooltijd vieren, handboek voor vieren op de basisschool*. Hoofddorp: Uitgeverij Damon.
- Miedema, S. en Vroom, H., (2002) *Alle onderwijs bijzonder, levensbeschouwelijke waarden in het onderwijs*. Zoetermeer: Meinema.
- Mulder, A. Groen, E. en Boer, C. de, (1998) *Manieren van vieren, nadenken over liturgie in veelvoud*. Zoetermeer: Meinema.
- Visser, Y., (2005) *Leraar worden, een competentiegerichtte aanpak*. Heeswijk-Dinther: Esstede.
- Wolff, A. de, (2000) *Typisch Christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar omgeving*. Kampen: Kok.
- Wolff, A. de, (2002) *Identiteit in uitvoering, de christelijke school in discussie*. Zoetermeer: Meinema
- Tijdschrift:
- Narhex, tijdschrift voor levensbeschouwing en educatie, jaargang 12 nummer 1. *School in beweging, identiteit tussen traditie en (post)moderniteit*.

Artikel:

Knippenberg, T. van, *Tussen naam en identiteit, paascongres onderwijs*, Amersfoort, 13 maart 2008, gepubliceerd op de site van de besturenraad, www.besturenraad.nl

Brochures Kalsbeek College:

Ouderbrochure

Publieksverslag

Schoolgids 2012-2013

Groei! op het Kalsbeek College, een christelijke school

Internet:

www.centrumvoorlevensbeschouwing.nl

www.besturenraad.nl

Bijlage

Bijlage 1 Topiclijst en interviewopzet

Topiclijst:

Inductieve benadering en deductieve benadering

Smalle en brede identiteit

Identiteitsvisies en waarheidsclaims

Kerstviering, doel, verwachting en waardering

Introductie

Bedankt dat u tijd vrij hebt willen maken voor dit interview. Zoals u weet ben ik voor de afronding van mijn opleiding bezig met een praktijkonderzoek waarmee ik een antwoord probeer te geven op de vraag hoe de levensbeschouwelijke identiteit van onze school zich verhoudt tot de praktijk van de kerstviering. Daarvoor wil ik eerst een aantal vragen stellen met betrekking tot de identiteit van het Bredius en vervolgens de aandacht richten op de praktijk van de kerstviering. Het geheel zal zoals afgesproken ongeveer een uur in beslag nemen.

Voor het verwerken van het interview zou ik graag ons gesprek willen opnemen en vraag daarvoor uw toestemming.

Vragen met betrekking tot de identiteit van de school:

- De identiteit kan tot stand komen volgens de deductieve of inductieve opvatting. Welke opvatting is van toepassing op het Bredius?
- Heeft het Bredius een brede of smalle identiteit en kunt u dit met voorbeelden toelichten?
- Welke identiteitsvisie heeft het Bredius, bij welk schooltype horen we en welke waarheidsclaim is passend bij onze school?

Vragen met betrekking tot de kerstviering

- Welk doel heeft het Bredius met de kerstviering?
- Hoe wordt de kerstviering door de directie gewaardeerd?
- Welke wensen en/of idealen heeft de directie met de kerstviering?
- Welke aandachtspunten heeft de directie voor de kerstviering.

Afsluiting

Ik heb zo goed en zorgvuldig mogelijk dit interview voorbereid, toch is er een risico van een 'blinde vlek'. Zijn er misschien belangrijke zaken die wij niet besproken hebben die u graag zou willen toevoegen? Als er op een ander moment nog toevoegingen u te binnen schieten dan kunt u me altijd op school of via de mail aanschieten. De antwoorden die ik nu heb gekregen zal ik met zorg verwerken.

Ik wil u hartelijk bedanken voor de tijd die u genomen hebt, ik heb het gesprek erg interessant gevonden en ik kan op deze manier goed verder werken aan mijn onderzoek.

Bijlage 2 labelen van de interviews

Interview Dhr. Zwaneveld

Labels identiteit	Citaat
1. Deductieve opvatting	1.1 Het laatste document hebben we wel anderhalf tot twee jaar over gedaan om een statement te maken van wat het Kalsbeek kenmerkt als school voor christelijk onderwijs. Wat is dan dat bijzondere, want we bleven haken bij de zin in ons schoolprofiel 1.2 Zo kenmerken we onszelf en dan staan er ook vieringen in en staat er ook iets van dagopeningen in, maar staat er ook in hoe ieder zijn persoonlijke rol daarin speelt. Dit sturen we inmiddels ook naar sollicitanten die zich op ons oriënteren 'als ik hier kom werken dan wordt er dit van mij gevraagd, dan kom ik in deze context terecht.' 1.3 en in de verantwoordelijkheid en de aansturing van de directie die ervoor zorgt dat B datgene is wat je vanuit de bron en de grondslag en ook wel de ziel van de school in principe zou verwachten. 1.4 Je begint nooit op nul. Je hebt een organisatie die ergens voor staat. En dan kom je al heel snel bij de statuten, dat je bijzonder onderwijs bent. En als je dan bijzonder bent als school, want er zijn honderden scholen die zijn christelijk, hoe vul je dat dan in? Dat wordt voor een belangrijk deel weer door die geschiedenis van A bepaald. 1.5 beter bij A beginnen want anders ontken je de rol die A heeft ook in de rol van het dragerschap. Er wordt ook verwacht dat wij in onze rol, want die school staat ergens voor, en je hebt gelijk als je zegt, daar zoeken wij ook mensen bij. Maar dan mag je bij A beginnen 1.6 Daarmee kun je ons beledigen vind ik en daar staan we ook voor, want anders moet je ons inderdaad opheffen. Straks bestaan we 100 jaar, we zijn in 1917 begonnen, en dat bestaansrecht is alleen maar op het bijzondere gegrondvest, dat is waarom we gestart zijn. We geloven er ook in
2. Inductieve opvatting	2.1 identiteit is ons aller gedrag. En als je dat gedrag en die verantwoordelijkheid, bewustwording en ook invulling allemaal kunt verdelen dan ben je op z'n sterkst. 2.2 'deze levensbeschouwing geeft richting aan ons dagelijks handelen'. En vervolgens gingen we over op de volgende zin en dan is de vraag: 'wat betekent dat nou in dat dagelijks handelen?' 2.3 En dan heb je vormen en gedrag. En ik vind dat gedrag nog veel meer uitgaan boven de vormen. 2.4 En nu hebben we het er weer veel meer over en schrijven we het op een gegeven moment ook op en is het veel meer gedrag dan vorm. 2.5 En dan blijft het op papier want dan is het nog steeds de vraag, wat komt daar in het dagelijks invullen van het schoolleven van terecht? En dan zijn we opeens met 370 mensen dat gedrag aan het uitoefenen. Dat is nog steeds opgeteld de identiteit. Natuurlijk schrijf je er ook wat over, maar wie we zijn

	wordt daardoor bepaald. 2.6 Van B naar A. Als je A doet zonder B heb je geen identiteit. Van bovenaf opleggen is geen identiteit want dan geloof je in een werkelijkheid die misschien wel helemaal niet bestaat. Dan zeg je 'we willen het zo doen'. Ja dat is mooi, maar we hebben 370 mensen in huis die het doen. Dus ik geloof in B. 2.7 Vandaar dat we ook, want vroeger stond dan 'kerkelijk meelevend' en als dat toen al wat zei, dan nu helemaal niet meer. Het gaat erom, wat doe je daarmee in relatie tot de kinderen. Die zin is er gelukkig allang uit en nu is het dus zo dat 'we een bijdrage leveren aan'. En dat is wie je bent en dan gaat het er wel om. 2.8 Overleg met je collega's over de beweging die je maakt. Ik zal me in dat opzicht af en toe als klankbord opstellen En of ik er nou voorstander van ben of niet, misschien moeten mensen het ook ervaren en als het goed geëvalueerd wordt, professioneel geëvalueerd wordt dan doe je daar je voordeel mee. Want je blijft als school onderweg Dus ook zo'n ander soort viering, of aandacht besteden aan, moet constant en gedragen worden door de mensen die het invullen, dus dat kan heel verschillend zijn 2.9 dat is nog wel eens een gevaar dat we denken, "jongens het maakt toch niet meer uit, kijk nou naar je personeel". 2.10 Gedrag naar taal verwoorden blijft ontzettend lastig.
3. Abductieve opvatting	3.1 Vroeger stonden de vormen veel meer vast, je deed je opening en je vieringen en daarmee was je een christelijke school. En nu hebben we, en dat is een ontwikkeling geweest, ik heb een hele periode van verlegenheid gezien, 'we openen niet meer met gebed, maar wat doen we dan wel?' Maar vervolgens hadden we het er niet meer over. En nu hebben we het er weer veel meer over en schrijven we het op een gegeven moment ook op en is het veel meer gedrag dan vorm. 3.2 Het is niet zo dat de directie nergens naar omkijkt en de mensen zelf weten wat ze doen. Het gaat ook om het werven van mensen en in sollicitatiegesprekken met mensen komt dit aan de orde. Maar als het om een accent, om een volgorde gaat, dan geloof ik in B maar is er een nadrukkelijke rol weggelegd voor A. 3.3 Het kan nooit zonder elkaar en wij hebben in die samenstelling van dat anderhalf A4 zag je ons ook constant zoeken naar de relatie met die praktijk. En de praktijk is dat opgetelde gedrag. Dus het is wel lastig om te kiezen.
4. Identiteitsomschrijving	4.1 Dat kan door ons doen en laten. En dat doen en laten wordt onder andere vertegenwoordigd door wat wij van die bron vinden, die Bijbelverhalen en hoe wij als volwassenen dingen voordoen. En dat is van enorme betekenis. 4.2 Volgens mij is dat de commissie identiteit en daar zit een aantal bevlogen mensen in die bezig zijn met viering en identiteit. Er is een format wat zegt dat er één keer per jaar een stukje van een werkmiddag over identiteit gaat, en één keer in de drie jaar is er een inspiratiedag een identiteitsdag. En dat is het format waar binnen een groep mensen bezig is om de dingen vorm te geven. 4.3 In wezen is alle onderwijs bijzonder. Een school zonder ziel, dat kan niet. Je geeft

	geen vrijblijvend onderwijs, dat bestaat gewoon niet. Het komt ergens vandaan, hoe je naar kinderen kijkt, 4.4 Net zoals dat je pedagogisch-didactisch kijkt dat je anders omgaat met een brugklasser dan met een examenleerling. Dan mag het aanbodgericht blijven.
5. Identiteitsvisie	5.1 Iedereen die zich bij ons thuis voelt en aan alle programma onderdelen wil deelnemen is welkom. Dus in die zin zijn we een open school. Je hoeft geen handtekening te zetten dat je bepaalde geloofsrichtingen wel of niet onderschrijft of aan deelneemt. Dat is allemaal niet belangrijk. Wij hebben een aanbod. Een identiteitsgebonden organisatie is a priori een aanbodsgerichte organisatie. 'Dit is ons programma'. En het is niet zo dat ouders zeggen 'mijn zoon of dochter hoeft niet aan die viering mee te doen' dan moeten ze zich niet bij ons inschrijven. maar wij kunnen dat niet zeggen dat ze bepaalde boeken niet mogen lezen 5.2 dan ontkennen we een deel van de wereld van onze leerlingen en dat wil ik, dat willen wij, niet doen. We kunnen het wel van commentaar voorzien, wat de verschillende commentaren op die schrijver en zijn manier van schrijven zijn
6. Normen en waarden	6.1 Het is niet zo dat we zeggen wat wel en niet mag. Nee, als jongere moet je oefenen om te leren kiezen en dit is de wereld, en wij helpen je. En dat is onze identiteit.

Labels viering	Citaat
7. Praktijkervaring kv	7.1 Want los van het feit dat, al is dat weer een heel ander doel, dat kinderen in een setting van een kerk en een setting van 600 of 800 man deze context totaal niet meer gewend zijn. Of het nou gaat om een viering, of een theater bezoeken. Je moet zitten, het is een andere omgeving, een groot aantal mensen om je heen, inhoud die je niet gewend bent... totale verwarring en desoriëntatie. Met andere woorden, op dat moment schiet je een stuk van je doel voorbij op het moment dat je dat zou willen doen. 7.2 Dat is toch een beetje de pluraliteit, de bontgekleurde samenstelling van je personeel. Ik weet nog van toen ik op deze locatie werkte, toen hebben we een periode gehad, volgens mij in de middenbouw. Alle mentoren doen hun eigen kerstviering. Dan komt de verlegenheid wel terug. Jullie werken nu vanuit het team, dan heb je ook wel alle teamrollen. Bij wijze van spreken de decorbouwer en de inhoudelijke noot bij elkaar. Maar in die andere situatie moet je als mentor persoonlijk die kerstviering vertegenwoordigen in alle rollen en dan komt bij een aantal mensen die verlegenheid of ze dat wel kunnen. En dan kan ik me heel goed voorstellen dat mensen dat moeilijk vinden. Terwijl anderen hun hand er niet voor omdraaien en de mooiste gesprekken hebben met leerlingen. Die geven op dat moment de grootste betekenis die ze hebben mee aan die leerlingen. Dat kan ik me wel voorstellen, naar mate het verplichtende dichterbij de individuele mens komt krijg je ook met weerstand te maken. 7.3 Zodra de identiteit van een groep deskundigen wordt, van bijvoorbeeld een sectie godsdienst of een commissie, dan is dat het eerste verlies
8. Praktijkwaardering kv	8.1 Ik weet niet of die voldoende eenduidig en gedragen is. Ik heb er zelf wel een visie op en ik zie hem ook wel redelijk vertaald in de school.

	8.2 De leerjaren zitten daardoor dicht bij elkaar en sowieso zitten bij het VMBO de leeftijden dicht bij elkaar. Als ik op deze locatie met de brugklas op stap ga voor een kerstviering, of ik ga met 5 of 6 VWO dan vind ik dat een wereld van verschil. 8.3 Als het goed is kunnen ze ook een stukje meedragen, dat mag ook wel verwacht worden. Maar het moet niet zomaar instrumenteel verwacht worden dat ze dat maar even doen. Op dit onderwerp kan dat persoonlijk moeite kosten. En dan kan een teamverband helpen.
9. Ideaal kv	9.1 Ik vind datgeen wat je met het verhaal van kerst beoogt dat dit verschillend is of je dat met een 12jarige deelt of met een 17jarige. Elk kind heeft zijn eigen ontwikkelingsperspectief en dat je die relatie altijd moet blijven zoeken. 9.2 En als die betekenis dan overkomt in de manier waarop we school zijn en kinderen daar iets van meenemen dan is het voor mij prima. En dan hoeft het van mij niet meer of minder liturgisch te zijn, dan hoeft het van mij, ik wil niet zeggen minder bijbelsgericht, het is altijd de relatie van de betekenis van het Bijbelverhaal naar de betekeniswereld van de kinderen vandaag. Die relatie, dus niet alleen maar de kerkelijke viering, kaarsen aan en mooi zingen, dat hoeft van mij niet. 9.3 Wat mij betreft, waar komt het vandaan? Wat is kerst? Waar komt het vandaan en hoe staan we anno 2012 in onze geschiedenis met kerst? Het komt ergens vandaan dus dan mag je ook dat verhaal wel erbij betrekken. 9.4 Ja, dat mag ook wel aanbodgericht zijn, als je maar rekening houdt met. Het hoeft niet zo van wat vinden de jongeren, waar hebben de jongeren behoefte aan, wat vinden ze leuk. 9.5 Ja per één leerjaar, of twee leerjaren want dan kom je in de buurt van de teams. Als het maar niet, maar dat kan ook bijna niet meer vanwege de getallen, als het maar niet een teveel beeld van een liturgische samenkomst is. Ik zal niet zeggen een kerstvoortgang (?) in een mooi gebouw. Al hadden we 800 kinderen die erin pasten, dan zouden we met alle 800 kinderen de bonaventura vullen, zo van "dat is mooi". Dat zou mijn voorkeur niet hebben. 9.6 en het moet constant geëvalueerd worden of het nog past. Er moet constant gekeken worden hoe wij proberen die kinderen te verbinden aan dat verhaal en die betekenis van wie hij of zij wordt, van kind naar straks betekenis geven aan. Opvoeden, betekenis geven aan, relaties, nemen van verantwoordelijkheden. En daar worden ze door ons in geholpen. Moet je eens kijken wat een belang. 9.7 Ik ben voor breder dragen, breder invullen en wel afspraken maken over wat we wel en niet doen maar op een bepaalde manier genoeg nemen met het feit dat het gevarieerder is, maar wel gedragen. 9.8 Want het ene moment is het het opgetelde gedrag van iedereen en het

	andere moment zeg je, de directie mag ook wel een leidende rol of de vormgevende rol hebben. Dus dat is waar. Dus als je zegt waar willen we heen en hoe vullen we de buitenste lijnen van het speelveld in om als team binnen die lijnen je gang te gaan, dat vind ik nog niet zo gek.
10. Vermagering van of gevaar voor de kv	10.1 Maar direct eens, als gezellig de associatie is, al zullen leerlingen altijd zeggen dat ze het stom vinden, al vonden ze het geweldig. Alleen als ze ouder zijn en we bij oud leerlingen navragen, ik ben ervan overtuigd dat ze de waarde en de betekenis ervaren. 10.2 Opslaan, ervaren, opstapelen, meenemen en dat geldt in al die contacten in identiteit met volwassenen en vieringen en daar ben je Kalsbeek voor, en daar ben je collega voor en ben je volwassene voor. En die kinderen zullen het allemaal stom vinden, daar zijn ze 14 voor. Maar naar mate ze ouder worden pakken ze dat toch mee, hebben ze dat opgeslagen, en heeft alles zijn betekenis.

Interview Dhr. Ghajar

Labels identiteit	Citaat
1. Deductieve opvatting	1.1 Ik denk dat het van bovenaf is. Dat wij aangeven dat wij een christelijke school zijn en dat we dat als bestuur, als directie op deze manier zien. 1.2 Het mooiste zou zijn als je dat van onderaf zou kunnen laten komen, maar ik denk dat dat een ouderwetse situatie is waarbij je als school alleen maar mensen in dienst hebt van dezelfde achtergrond. Dan krijg je een zelfde idee van, hoe willen we dat vorm geven? 1.3 Van bovenaf wordt wel gekeken naar wat wij kerst en Pasen op school vinden en vervolgens 1.4 De directie is uiteindelijk degene die verantwoordelijk is of het ook klopt.
2. Inductieve opvatting	2.1 We hebben zo'n divers personeelsbestand, mensen die niet geloven, of iets anders geloven. En dan krijg je al heel snel dat een aantal mensen gaat bepalen wat dat dan is. En de rest zegt, het zal allemaal wel en dan wordt het een keuzemenu. 2.2 Alleen door de tijd heen zie je dat leerlingen veel minder goed hun concentratie vast kunnen houden. Een viering met zoveel leerlingen tegelijk werkte niet meer en daarom is er voor een kleinere setting gekozen. 2.3 hebben wij als directie gezegd, mooi dat mensen zo betrokken zijn, maar laat dan maar vanuit de teams zien hoe jullie dat gestalte willen geven. 2.4 Kijken wat er uit de teams komt. En mensen moeten zelf ook nadenken, wat willen we nou echt met kerst doen? 2.5 Ik denk dat het ook altijd mooi is als een groep docenten samen iets neerzet. Op meerdere punten werkt dat gewoon goed. Het werkt ook versterkend dat je samen met collega's iets organiseert en uitvoert. Daar zijn dit soort vieringen, projecten, kamp allemaal uitermate geschikt voor.
3. Abductieve opvatting	3.1 Vervolgens leggen we dat neer bij de teams. Daar zijn we nu eigenlijk mee begonnen, sinds twee jaar (specifiek gericht op de kerstviering) hoe gaan jullie dat invullen?
4. Identiteitsomschrijving	4.1 En ik denk toch dat het belangrijk is als je een christelijke school wilt zijn, en dat houdt in zoals in de godsdienstlessen willen we de verhalen vertellen, dat houdt in wie was Mozes, wie was Abraham, dat dat ook hetzelfde is met christelijke vieringen. Dat kinderen wel weten wat Pasen is, wat er met kerst gevierd wordt. Want anders krijg je gezellig samen eten, maar dat we wel kijken wat dat verhaal van Jezus is. En dat leerlingen wel kunnen vertellen, ongeacht of ze gelovig zijn of niet, dat met Pasen Jezus gestorven is voor ons, maar ook weer opgestaan en het verhaal erom heen.
5. Identiteitsvisie	5.1 mag je verwachten dat als je hier op sollicitatiegesprek komt en er wordt aan je gevraagd of je handen en voeten kan geven aan de christelijke identiteit van de school, dan mag je ook verwachten dat iemand a als docent met alle didactische vaardigheden hier vorm aan kan geven. En dat je als docent ook op de hoogte moet zijn van wat Pasen en Kerst is. Als je dat niet kan dan moet je dat heel gauw bijleren

	en anders vind ik: wat doe je hier dan? Want dan zeg je eigenlijk, ik vind geloof helemaal niet interessant. Even goede vrienden maar wat doe je hier dan.
6. Normen en waarden	

Labels viering	Citaat
7. Praktijkervaring kv	7.1 Drie jaar geleden was de laatste keer dat er een aula viering was met kerst en Pasen. En nog een reden om dat naar de teams te verplaatsen is dat er veel commentaar kwam van collega's dat dit niet de juiste manier was geweest. Het vieren, het echt iets vieren dat kan je het beste ook in een kleine groep doen maar echt het gevoel gebeurt in een kleine groep. 7.2 Als directie dachten we bijvoorbeeld dat teams wel van elkaar wisten wat er gedaan werd, dat blijkt dus niet zo te zijn 7.3 De volgorde is dat de teams eerst zelf mensen gaan aanwijzen die het gaan organiseren. Zij maken een programma of doen een voorstel bij de adjunct. En die geeft uiteindelijk aan, dit vind ik goed of dit vind ik niet goed. En vervolgens wordt het bij mij aangeleverd zodra er groen licht is en ik zorg dat de communicatie rondom geregeld wordt en iedereen overal van op de hoogte is.
8. Praktijkwaardering kv	8.1 We wilden eerst ook gewoon kijken wat de teams gingen doen. 8.2 Ik vind dat bij alles wat je doet, je naar de leerlingen moet kunnen uitleggen wat dat te maken heeft met kerst of met Pasen. Dus als je ervoor kiest om een film te kijken zal er een connectie moeten zijn. En daar zou je ook op één of andere manier met leerlingen over moeten hebben. Je kan gewoon die film aandoen en daarna weer uit elkaar gaan, maar dat is niet de bedoeling. Er zal altijd een terugkoppeling moeten zijn. Bijvoorbeeld een maaltijd, daar zal altijd iets inhoudelijks bij moeten zijn. Anders ben je alleen bezig met 'leuk' maar kinderen moeten weten waarom we kerst vieren. 8.3 Hoe kunnen we het overbrengen op die leerlingen? En ik denk dat dat toen het nog centraal werd gehouden, niet helemaal lekker meer ging. Er werd één viering gedaan voor een heel leerjaar. En soms zelfs voor onderbouw en bovenbouw. Waarbij het niet aansloot bij de leerlingen met alle gevolgen van dien. Los van dat het voor leerlingen lastig is om je te gedragen in de grote massa. Het werd één verhaal en dat raakt dan niet alle leerlingen. 8.4 Wat ik zo allemaal gezien heb is dat de teams een stuk 'waar gaat het om' en allemaal een stuk 'met de leerling' hebben verwerkt.
9. Ideaal kv	9.1 Ik zou het armoede vinden als een leerling van onze school gevraagd wordt wat Pasen en kerst is en hier geen antwoord op weet. Dan is de reactie 'maar je hebt toch op een christelijke school gezeten?' 9.2 En daarom vinden we het nog steeds belangrijk dat de teams het organiseren en uitvoeren, met een bepaald christelijk gehalte 9.3 Daar hebben we als school nu ook meer op in gezet, meer transparantie.

	We hebben nu een map aangelegd met 'Pasen 2012' waar alle teams hun omschrijving van de viering in kunnen zetten en de volgende stap is dat volgend jaar alle teams een schrijven van mij krijgen waar duidelijk in staat wanneer alles geregeld moet zijn, wanneer je met je adjunct in gesprek bent geweest, wanneer je groen licht moet hebben, doorgeven welke locatie nodig is enzovoort. Zodat het duidelijker wordt weggezet. We willen dat organisatorisch wat strakker weg gaan zetten, maar nog steeds wel met het idee: het ligt bij de teams. Maar de adjunct blijft uiteindelijk verantwoordelijk. 9.4 het stukje samen zijn. Het samen vieren. Of kinderen nou in een klein groepje aan een knutselopdracht bezig zijn of toch ook het eten, dat is ook kerst voor heel veel mensen. Je zit altijd met enerzijds het verhaal over willen brengen en anderzijds het gevoel dat mensen erbij hebben. 9.5 Maar of je dat nou wel of niet wilt, vier het zoals jij het wilt vieren, dat is veel belangrijker dan wat de rest doet. Zeker op een school van deze grootte, moet je echt gaan kijken naar wat je zelf als team wilt.
10. Vermagering van of gevaar voor de kv	10.1 dan kan je met een paasontbijt Pasen vieren. Maar dan weten kinderen nog steeds niet waarom we Pasen vieren. 10.2 Op het moment dat de adjunct vindt dat er een christelijke boodschap vanuit gaat. er moet duidelijk een boodschap uitkomen waarom we dit vieren. En dat is aan elke adjunct om dit af te wegen. 10.3 Ik denk dat het ook telkens aan de teams is om dat te evalueren met elkaar. Hebben we met deze viering recht gedaan aan het verhaal wat we willen vertellen waarbij leerlingen echt iets geleerd hebben maar waar ook het stukje samen vieren aan bod is gekomen. 10.4 Ik ga er, misschien heel naïef, vanuit dat zo'n groep kritisch genoeg is om te kijken, hoe is het afgelopen jaar gegaan en moeten er andere dingen. En dat je niet elk jaar hetzelfde kunstje doet.

Interview Dhr. Verkade

Labels identiteit	Citaat
1. Deductieve opvatting	1.1 O dat is heel makkelijk, dat is van bovenaf naar beneden. Waar ik ook heel erg achter sta. Misschien dat dat autoritair overkomt, maar het is je bestaansreden als school. Bekijk de nederlandse geschiedenis maar en dan de schoolstrijd, wij staan hier als PC school in Woerden omdat we protestants christelijk zijn. Anders kun je het opheffen 1.2 Maar ik ben er zelf nooit voor geweest. We staan ergens voor en daarvoor kiezen die ouders. Als je dat bij gaat stellen dan kunnen die ouders terecht reageren, 'ja hoor eens, maar daarvoor hebben we niet voor jullie school gekozen, dat was juist waar je voor stond'. 1.3 , je hebt aan de ene kant de identiteit van bovenaf daar staat het volgende in en daar past die persoon niet bij 1.4 Ik vind het zelf heel sterk als je als school ergens voor staat en durft te staan en dat ook uitdraagt. Dat je als school duidelijk maakt welke koers je vaart. 1.5 we staan waarvoor we staan 1.6 Onze taak is wel om het enigszins te bewaken dat er wel een kern in blijft zitten van de boodschap, dat klinkt weer zo evangelisch, kijk kaarten voor gevangen schrijven is allemaal prima, maar als dat het enige is en bijvoorbeeld het verhaal komt niet aan bod dan is dat te mager.
2. Inductieve opvatting	2.1 En de andere stroming dat we inmiddels zoveel moslims onder onze leerlingen hebben dus dan moet het ook een afspiegeling zijn, dan stel je het bij en actualiseer je het aan de hand van wat je in huis hebt 2.2 je merkt wel dat in de loop van de jaren dat het heel lichtjes verschuift 2.3 Dat is niet helemaal meer van deze tijd 2.4 Maar intussen weet je dat als je nu de school vergelijkt met twintig jaar geleden of nog langer dan is wel degelijk het één en ander licht gaan verschuiven. Ook in personeelssfeer. Er zullen mensen nu werken die toen nog geen kans hadden om binnen te komen. Er verschuift wel degelijk iets maar het mag niet van grote invloed zijn. 2.5 Trouwens, dat hebben we niet zelf bedacht. Dat is ook wel uit de gespreksgroep naar voren gekomen.
3. Abductieve opvatting	3.1 het is wel een discussie die in de loop van de jaren gevoerd wordt. Met andere woorden, dit is ons school profiel, klopt dat nog wel met zoals het nu is 3.2 Kortom, er zijn weleens momenten geweest dat sommigen in de verleiding kwamen om die identiteit bij te stellen, te actualiseren, kijkend naar wat we nu in huis hebben 3.3 Dat hele pakket samen, dat is identiteit van de school. En daar moet je voor staan. En ik vind het gewoon, en dan praat ik echt voor mezelf, slapjes als het ene

	moment je er echt voor vecht en het jaar erop je meewaait met een nieuwe wind.
4. Identiteitsomschrijving	4.1 Een duidelijke identiteit en dat bedoel ik nog veel breder dan alleen op religieus gebied. Maar bijvoorbeeld ook op onderwijskundig gebied 4.2 Je moet weten wat je doet en waarom je het doet en wat je doet moet je goed doen 4.3 Nou, we leven in West-Europa, een werelddeel waarin het christendom bijna alles bepaald heeft. Dat is nu in mindere mate, maar dat heeft ons ontzettend sterk gevormd. Als je de wereld waarin je leeft enigszins wilt begrijpen dan zul je daar kennis van moeten nemen. 4.4 Het is toch onze opdracht als school om die kinderen goed voor te bereiden op de samenleving waar ze hoogstwaarschijnlijk zullen gaan wonen. Een enkele zal misschien emigreren naar een ander deel van de wereld, maar hier zullen ze hoofdzakelijk hun weg moeten leren en die leren begrijpen. Daarop is ons onderwijs ingericht. Dat is onze taak.
5. Identiteitsvisie	5.1 Misschien dat het verschillen binnen het team een beetje voortkomt uit heel concreet hoe ga je om met je aannamebeleid. Wat laat je binnen aan personeel en wat niet. Twee jaar geleden was het weer iets opgelaaid naar aanleiding van een sollicitatie van een Islamitische docente. 5.2 ik vind het heel waardevol dat juist die verschillende benaderingen, die verschillende identiteiten in het land blijven bestaan, dat mensen wel wat te kiezen hebben. Dat vind ik buitengewoon waardevol. Dat het geen eenheidsworst wordt, absoluut niet. Kinderen zijn ook niet hetzelfde. De één gedijt beter in het ene systeem, de ander in het andere. Er zijn moslims die kiezen nadrukkelijk vanuit hun identiteit voor een christelijke school er zijn ook moslims die vanuit dezelfde geloofsovertuiging kiezen voor openbaar onderwijs. Mooi dat dit kan. Bijzonder onderwijs, in deze christelijk onderwijs, is hartstikke populair. Niet omdat hier over de Bijbel en God verteld wordt maar omdat het christelijk onderwijs dat imago heeft dat er nog iets is van orde, tucht, regels en discipline. 5.3 Een overtuigd humanist in het openbaar onderwijs die zal exact hetzelfde onderwijzen. En ook naar eer en geweten dit goed in de praktijk proberen te brengen. 5.4 Hij hoeft niet perse een sterk persoonlijk geloof te hebben, dat bedoel ik niet. Maar de interesse moet er wel zijn. Je wilt dat het in een persoon leeft, dat als een leerling daar vragen over stelt hij/zij bereid is om even met die leerling mee te reizen met datgene wat buiten ons directe gezichtsveld ligt. 5.5 Ik kan ook wel leven met het uitdragen, maar wel in de sfeer wat we pretenderen op het gebied van brede vorming. Wij vinden het belangrijk dat kinderen weleens van Abraham gehoord hebben en van David. De hele westerse beschaving is doordrenkt van het christendom. En dan moeten ze wel van die figuren gehoord hebben. Dus in die zin dragen we het uit. Maar niet uitdragen in de zin van, dit is de ware richting, leuk als je erbij komt
6. Normen en	6.1 'Het goed omgaan met elkaar, liefde voor je naaste, respect, enzovoort' we

waarden	moeten niet net doen alsof dat privileges van christelijk onderwijs zijn. 6.2 Wij vinden die normen en waarden belangrijk, wij vinden respect belangrijk, we vinden het belangrijk dat leerlingen in de volle breedte kennis maken met godsdienst, dat ze verder leren denken dan hun neus lang is, er is meer tussen hemel en aarde, we vinden klassikaal onderwijs belangrijk.
---------	--

Labels viering	Citaat
7. Praktijkervaring kv	7.1 Want waar je nu absoluut rekening mee moet houden is dat je hier heel veel kinderen binnen hebt die zijn dat totaal niet meer gewend. Überhaupt al een probleem om dan een uur of nog langer echt helemaal stil te zitten en naar liturgische dingen te kijken of te luisteren. 7.2 Het één sluit het ander niet uit. Je kan één of andere vorm van centrale viering doen, maar daarnaast afspreken dat je in een leerjaar met de lessen er op een manier aandacht aan besteedt. Maar ik weet dat er mensen zijn die dat buitengewoon moeilijk vinden. Dat vind ik weleens jammer. Ik vind dat een vaardigheid die je gewoon zou moeten hebben, als je op een school als deze werkt zeker.
8. Praktijkwaardering kv	8.1 En dan ga ik niet zover dat we met z'n allen heel specifiek die geboorte vieren, ik zou het toch wat vager willen omschrijven, je viert met z'n allen hoop, licht, de mooie begrippen er omheen vind ik eigenlijk belangrijker dan het specifieke geboorteverhaal. Wat ik wel weer belangrijk vind vanuit het oogpunt van brede vorming dat ze dat moeten kennen. Dat is even nog een ander verhaal. 8.2 En dan kom je geen steek verder in dat gesprek (klassengesprek), die leerling komt ook niet verder, je hebt met z'n allen een half uur ofzo ben je bezig geweest met dingen, vragen van kinderen die buitengewoon belangrijk zijn. Vaak herkennen ze dat op dat moment niet, maar achteraf vallen die zaken wel vaak op hun plek. Alles heeft een functie en zeker in die leeftijd tussen 10 en 20 word je in enorme mate gevormd. Dat heb je in de rest van je leven niet meer, in zo'n korte tijd. 8.3 We wilden het dichterbij zowel de leraren- als de leerlingengroep brengen. En dat lukt de ene keer beter dan de andere keer. Dat verschilt per team, dat verschilt per jaar. Tot nu toe, wij zijn niet ontevreden hoe het nu gaat. Dat zal ook wel een keer mislukken, dat is helemaal niet erg. Maar er gebeurt wel wat, het leeft meer dan in het verleden. 8.4 De belangrijke componenten zijn wel vertegenwoordigd. Iets voor een ander betekenen aan de ene kant en wat is er gebeurd met kerst aan de andere kant. Die beide componenten zijn beide er wel in verweven. Dan heb je die identiteit wel te pakken. Eigenlijk is dat de weegschaal die wij als directie moeten gebruiken om de plannen van de teams te wegen. Daar moeten we het aan af meten. Strookt het, past het bij onze identiteit.
9. Ideaal kv	9.1 Nou wat ik zelf erg belangrijk vind is dat je met z'n allen (en dan bedoel ik

	het personeel beschouwd) regelmatig aan de kinderen laat zien dat je met z'n allen ergens voor staat. En dan bedoel ik met name weer op die omgang, liefde enzovoort. En natuurlijk probeert een ieder, de één meer dan de ander, dat in zijn lessen. Maar het sterke van die vieringen vind ik juist dat je dat doorbreekt en het mooiste zou ik het vinden als ze zien dat bijvoorbeeld die wiskunde docent ook iets heeft met andere dingen dan alleen wiskunde. Dat zou ik het allermooiste vinden. Dat kun je met vieringen een beetje forceren. Niet in de vorm die ik helemaal het allermooist zou vinden, dat is namelijk dat je dat echt in de praktijk ziet. Dat docenten van meerdere vakken een rol spelen in zo'n viering. 9.2 Kijk, stiekem in mijn hart zou ik het het allermooiste vinden als je bij zo'n kerstfeest met 1230 leerlingen in een grote kerk, met z'n allen enzovoort. Maar dat is nou typisch zo'n voorbeeld dat in de loop van de jaren licht verschuift 9.3 En het is heel goed dat leerlingen met zo'n setting leren kennis maken. Zo'n vorm geef je dan toch wel weer mee. Het is mooi dat ze daar dan een keer mee kennis maken. 9.4 Ik twijfel tussen hoop en verwachting. De hoop is dat in de loop van de jaren iedere collega er bij betrokken is. Ik vind het heel moeilijk te pruimen dat mensen zich altijd afzijdig houden. Wat uiteindelijk wel gebeurt. 9.5 We wilden dat weer meer gaan verdelen in de school. En dan nog bereik je niet iedereen, maar het is breder dan het in het verleden was 9.6 In het algemeen zou ik het ook toejuichen als leerlingen een meer actieve rol zouden vervullen. Geef ze de situatie, we hebben zoveel tijd voor een kerstviering. Wat zouden jullie in die tijd willen doen. Dat ze zelf ook na gaan denken of je ergens naar toe gaat, of je muziek gebruikt, nadenken over een soort liturgie. Het kan van alles zijn. 9.7 Je moet proberen om leerlingen te raken dat je ze even bij hun hart hebt. En vanuit die gedachte vond ik het heerlijk om juist zo kerst te vieren met mijn eigen klas. Dan niet die strakke 50 minuten, maar om daar de ruimte aan te geven. En dan met je klas daar iets moois neer te zetten, samen een mooi moment te beleven. En dan heb je heel veel bereikt. Je hebt dan de kinderen opgetild boven de dagelijkse werkelijkheid, verder laten kijken. Het klinkt wat als hemelen bestormen, wat hoogdravend, maar het kan op alle niveaus. Het is niet om ze tot het geloof te brengen, juist niet. Ik heb moeite met oppervlakkigheid, ik wil dat leerlingen leren om ergens voor te staan en te gaan. Dat zit er ook achter
--	--

10. Vermagering van of gevaar voor de kv	10.1 Ja, kijk de beweging van commissie naar de teams, want jij had het over een groep enthousiaste docenten, het waren er twee en het punt was jarenlang dat die docenten met pijn en moeite te vinden waren. En dan werd dat een aantal jaren gedaan op die manier en wat we zagen was dat er heel erg een houding ontstond bij de groep, ow dat doen zij. Met andere woorden, ik ben er niet verantwoordelijk voor. 10.2 En wat nog meespeelde was dat het massale af en toe een rot sfeer gaf. Als je orde moet gaan houden tijdens de viering in de aula, dat is niet leuk.
---	--

Vieren op school

Feesten doorbreken het leven van alledag en geven kleur aan het bestaan. Ook op school worden er door het hele jaar heen allerlei feesten gevierd.

Het hoe en wat van vieren heeft alles te maken met de identiteit van de school. Het thema wordt hierop afgestemd.

In overleg komen verschillende aandachtspunten aan de orde: feesten in soorten - symbolen, rituelen en verhalen - de gelaagdheid van het feest - vieren met een pluriforme klas - de viertafel - de vierkalender - een feest voorbereiden.

Vieren in gemengd gezelschap

Waarschijnlijk is uw klas een gemengd gezelschap. Er zitten kinderen in die thuis niet in aanraking komen met godsdienst. Anderen gaan mee naar kerk en kindernevendienst. En weer anderen horen bij de islam. Hoe besteedt u dan aandacht aan de christelijke feesten? Hoe werkt u bij een viering dan samen met de kerk?

Vieren in gemengd gezelschap reikt handvatten aan om te vieren met kinderen met verschillende levensbeschouwelijke achtergronden.

Er wordt aandacht besteed aan

- de verschillende lagen in de viering
- de opbouw van een viering
- de rol van symbolen en rituelen
- de toegankelijkheid van de viering voor alle kinderen
- naar keuze: weekopening, themaviering, christelijke feestdag, viering i.s.m. kerk

En er wordt een begin gemaakt met de voorbereiding van een concrete viering.

Identiteit in beeld, kansen voor levensbeschouwelijke kwaliteit

De Nederlandse samenleving vraagt scholen de kwaliteit van hun onderwijs te tonen, te verantwoorden én te ontwikkelen.

Identiteit in beeld spitst de kwaliteitsvraag toe op de professionele levensbeschouwelijke identiteit van de leerkracht en op de levensbeschouwelijke identiteit van de school.

De school heeft immers competente leraren nodig om haar identiteit gestalte te geven en goede lessen godsdienstige vorming te geven. Zo kunnen leerlingen kerndoelen bereiken.

Identiteit in beeld biedt samenhang tussen:

- competenties - van de leerkracht
- levensbeschouwelijke kwaliteiten - van de school en de vereniging
- kerndoelen - voor de kinderen

Identiteitsassessment

Het identiteitsassessment voor de leerkracht is nadrukkelijk ontwikkelingsgericht. Er wordt gebruik gemaakt van een competentiescan. De deelnemers maakt een portfolio. Op de assessmentdag geeft de deelnemer een les die wordt bijgewoond door de assessor. Aan het

⁷² www.centrumvoorlevensbeschouwing.nl

einde van de dag heeft de deelnemer in beeld welke competenties nog verder ontwikkeld kunnen worden.

De deelnemer wordt tijdens het assessment begeleid door een gecertificeerd assessor.

Identiteitsscan

De identiteitsscan wordt door de vereniging gebruikt om de levensbeschouwelijke kwaliteit van de scholen snel in beeld te krijgen.

Het schoolteam gebruikt de identiteitsscan om planmatig en gericht te werken aan de identiteitsontwikkeling van de school. De scan bevordert gesprek, stimuleert bewustwording en laat ontwikkelpunten zien.